

І. А. Середницька

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

(в схемах)

Альбом схем

Наочний посібник

Одеса-2016

ББК 67.3(0)323я73

УДК 347.2(376)(075)

Рекомендовано до друку рішенням Навчально-методичної ради Одеського державного університету внутрішніх справ

Протокол № 2 від 26 вересня 2016р.

Рецензенти:

Крестовська Н. М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії держави і права Національного Університету «Одеська юридична академія»

Маковій В. П., кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ

Середницька І.А. Екологічне право (в схемах) Альбом схем: Наочний посібник /І. А. Середницька. – Одеса: ОДУВС, 2016. – 81с.

Цей наочний посібник підготовлений відповідно до курсу « Екологічне право» і висвітлює предмет та інструментарій для вивчення цієї навчальної дисципліни.

Структура подання матеріалу повною мірою відповідає робочій та навчальній програмі викладання цієї дисципліни у вищих навчальних юридичних закладах. Посібник являє собою збірник схем, що відображають найважливіші інститути екологічного права, його загальні правові категорії.

Посібник розрахований на студентів, курсантів, слухачів, магістрів, аспірантів і викладачів, які працюють над підвищенням рівня юридичної підготовленості.

ББК 67.3(0)323я73

УДК 347.2(376)(075)

Зміст

Передмова.....	3
Список використаних джерел.....	6
Тема № 1 Поняття та система «Екологічного права». Джерела «Екологічного права».....	9
Тема № 2 Правові форми використання природних ресурсів.....	17
Тема № 3 Система державного управління в галузі екології.....	22
Тема № 4 Основні функції державного управління в галузі екології.....	27
Тема № 5 Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства.....	37
Тема № 6 Правове регулювання охорони та використання природних ресурсів.....	42
Тема № 7 Правове регулювання охорони використання природних ресурсів та природних комплексів.....	51
Тема № 8 Правові засади екологічної безпеки.....	70

Передмова

Екологія - це наука, яка висвітлює проблеми взаємодії живих організмів з тим природним середовищем, в якому вони перебувають. Екологія вивчає питання взаємодії людини і природи, взаємодії суспільства і природи, тобто ті екологічні відносини, які регулюються й охороняються нормами права. Система таких норм і становить екологічне право.

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України.

Екологічне право є відносно молодою, але швидко прогресуючою галуззю правничої науки, яка спрямована на законодавче забезпечення екологічної діяльності держави та захист прав людини на сприятливе довкілля. Механізм формування екологічного права розглядається правниками як складна сукупність історичних, соціальних, екологічних, юридичних та інших передумов і чинників, що регулюють виникнення, становлення і розвиток екологічного права. Хоча окремі елементи законодавчого закріплення певних екологічних норм простежуються ще з античних часів, лише у ХХ ст. екологічне право стає самостійною галуззю екологічних і правових наук. Це викликано надзвичайним загостренням та глобалізацією екологічної кризи, що змусила суспільство виробити такі закони і норми поведінки людей, які були б спрямовані на збереження довкілля від подальшого руйнування та забезпечили гідні умови проживання всім і кожному жителю планети.

Метою викладення навчальної дисципліни «Екологічне право України» є засвоєння курсантами, студентами, слухачами, правових засобів щодо забезпечення охорони довкілля, екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів в процесі здійснення ними діяльності по охороні правопорядку в Україні. Водночас, значну роль у навчальному процесі, відіграє застосування наочних посібників, яке надає можливість привернути увагу курсантів, студентів, слухачів до матеріалу, що вивчається; заощадити

навчальний час і активізувати навчальну діяльність; найповніше і найточніше розкрити сутність явищ, які є предметом вивчення; забезпечити всебічне, образне сприймання викладеного матеріалу.

Для простоти освоєння екологічного права пропонується вивчити його внутрішні взаємозв'язки і основні поняття за допомогою схем, таблиць, що розкривають елементи і логіку побудови навчальної дисципліни « Екологічне право».

При написанні наочного посібнику були використані наукові праці Андрейцева В.І., Гетьмана А.П., Шульги М.В Шуміло О.М, Шемшученка Ю.С. та інших відомих вчених.

Для подальшого поглиблення знань із екологічного права курсантам, студентам, слухачам, що вивчають юриспруденцію рекомендується також використовувати підручники, практикуми та інші джерела.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
2. Гірничий закон України від 6 жовтня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=80731-10>.
5. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
6. Кримінальний кодекс України в ред. 11.03.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=2341-14>.
7. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
8. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку [Електронний ресурс] : Закон України від 8 лютого 1995 року. в ред.26.10.2014. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80>
9. Про екологічний аудит [Електронний ресурс] : Закон України від 24 червня 2004 року в ред.18.11.2012. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>
10. Про екологічну експертизу [Електронний ресурс] : Закон України від 9 лютого 1995 року. – в ред.18.11.2012.Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>
11. Про екологічну мережу України [Електронний ресурс] : Закон України від 24 червня 2004 року. в ред.18.11.2012 – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
12. Про зону надзвичайної екологічної ситуації [Електронний ресурс] :Закон України від 13 липня 2002 року. в ред.28.12.2015 . – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>
13. Про курорти [Електронний ресурс] : Закон України від 15 жовтня 2000 року. в ред.26.04.2014 – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>
14. Про охорону атмосферного повітря [Електронний ресурс] : Закон України від 21 червня 2001 року. в ред.26.04.2014 – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>
15. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України від 25 липня 1991 року. в ред.01.01.2016– Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
16. Про питну воду та питне водопостачання [Електронний ресурс] :Закон України від 10 січня 2002 року. в ред.20.09.2015 – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>
17. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи [Електронний ресурс] : Закон України

- від 27 лютого 1991 року. в ред.28.12.2015 – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12>
18. Про природно-заповідний фонд [Електронний ресурс] : Закон України від 16 липня 1992 року.в ред.09.05.2015 – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
19. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них [Електронний ресурс] : Закон України від 6 лютого 2003 року. в ред.01.01.2016 –Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/486-15>
20. Про рослинний світ [Електронний ресурс] : Закон України від 9 квітня 1999 року. в ред. від 26.04.2014, – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/591-14>
21. Про тваринний світ [Електронний ресурс] : Закон України від 13 грудня 2001 року. в ред. від 09.05.2015 – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>
22. Про Червону книгу України [Електронний ресурс] : Закон України від 7 лютого 2002 року. в ред. від 09.05.2015 – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>
23. Цивільний кодекс України в ред. 12.03.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=435-15>.
24. Екологічне право. Особлива частина [Текст] : Підручник для студ. юрид. вузів і факультетів. Повний академічний курс / В. І. Андрейцев [та ін.] ; ред. В. І. Андрейцев ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Юридичний факультет. - К. : Істина, 2001. - 544 с.
25. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. Е 40 навч. закладів / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметасв та ін.; За ред. В. К. Попова та А. П. Гетьмана. — Харків: Право, 2001 .
26. Бондар Л.О., Курзова В. В. Екологічне право України: Навчальний посібник. 2-е видання: доповнене та перероблене / Л.О. Бондар, В.В. Курзова. – Вид-во „Бурун Книга”. – 2008. - 368 с.
27. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шуль- ги. – Х.: Право, 2006. – 384 с.
28. Екологічне право України в запитаннях та відповідях : навчальний посібник / Гетьман А.П., Шульга М.В., Анісімова Г.В., Соколова А.К. - Х. : ТОВ "Одіссея", 2008. - 480 с.
29. Екологічне *право* України [Текст] : підручник / Нац. юридич. акад. України ім. Ярослава ... *права*. - 2-ге вид. - К. : Юрид. думка, 2008
30. Екологічне право: підручник / за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2013. – 432 с.
31. Екологічне право України. Академічний курс: Підруч- ник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид- во «Юридична думка», 2005. – 848 с.
32. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навч. по- сіб. / Н.Р.Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
33. Комарницький В.М., Шевченко В.І., Слькін С.В. Еко- логічне право: Навч. посібник. – 3-е вид. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
34. Малишко М.І. Екологічне право України: Навч. посібник.– К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2001. – 392 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.liga.ua/laws/> – законодавча база "Ліга"

<http://www.nau.kiev.ua/> – Нормативні акти України"

<http://www.rada.gov.ua/laws/pravo/new/> – Законодавство на сервері Верховної Ради України

<http://www.zakon.gov.ua/> – Законопроекти України

<http://www.legality.kiev.ua> – Інститут проблем законодавства ім. Я.Мудрого

<http://www.parliament.org.ua> – Лабораторія законодавчих ініціатив

<http://zakon.meta.ua/> – Пошук у нормативно-правових документах

<http://www.leonorm.com.ua> – Нормативні документи зі стандартизації

Тема № 1

**ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА «ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА».
ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.**

1. Виникнення екологічного права як самостійної галузі права

Вперше термін "**екологія**" (від двох грецьких слів: oikos – житло і logos – наука) в науковий обіг наприкінці ХІХ століття ввів німецький біолог-дарвініст *Ернст Геккель* у своїй праці "Загальна морфологія організмів"

Починаючи з ХХ століття взаємодія суспільства і природи стала активно проявлятися в *двох формах* суспільних відносин:

у використанні
природних
ресурсів

у охороні природи

Охорона природи спирається на *екологічні закони* розвитку природного середовища, найбільш важливі з яких були сформульовані американським екологом Б.Коммонером в 1974 р.

«**Все пов'язане зі всім**» (про загальний зв'язок явищ та речей);

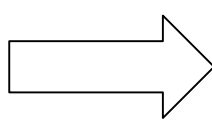
«**Все повинно кудись подітись**» (перефразування фундаментального фізичного закону збереження матерії);

«**Природа знає краще**» (про обережне ставлення до природи);

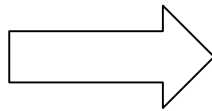
«**Ніщо не дається просто так**» (закон об'єднує 3 попередні).

2. Поняття предмет та метод екологічного права.

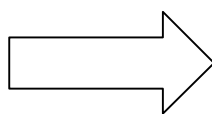
Як галузь права, **екологічне право** – система норм права, що регулюють порядок

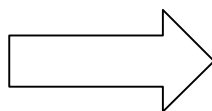
раціонального використання природних ресурсів

відтворення природних ресурсів

охорони природних ресурсів

встановлюють гарантії забезпечення реалізації права людини на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище.

Як галузь права, екологічне право включає в себе **три підгалузі:**

**природо
користування**

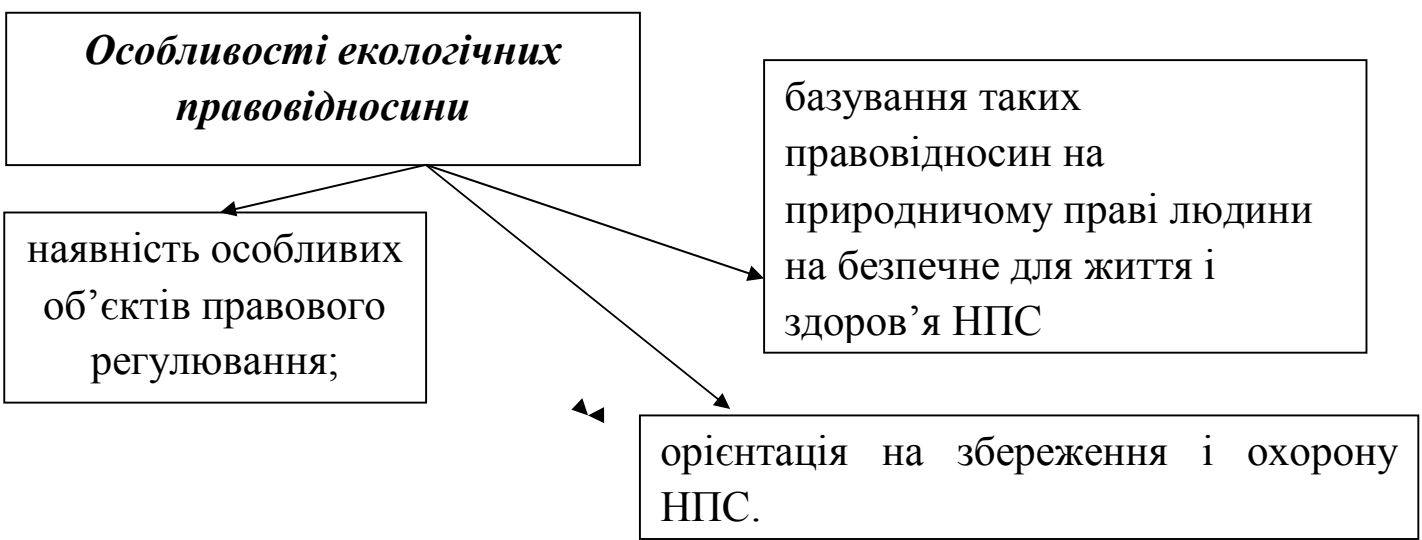
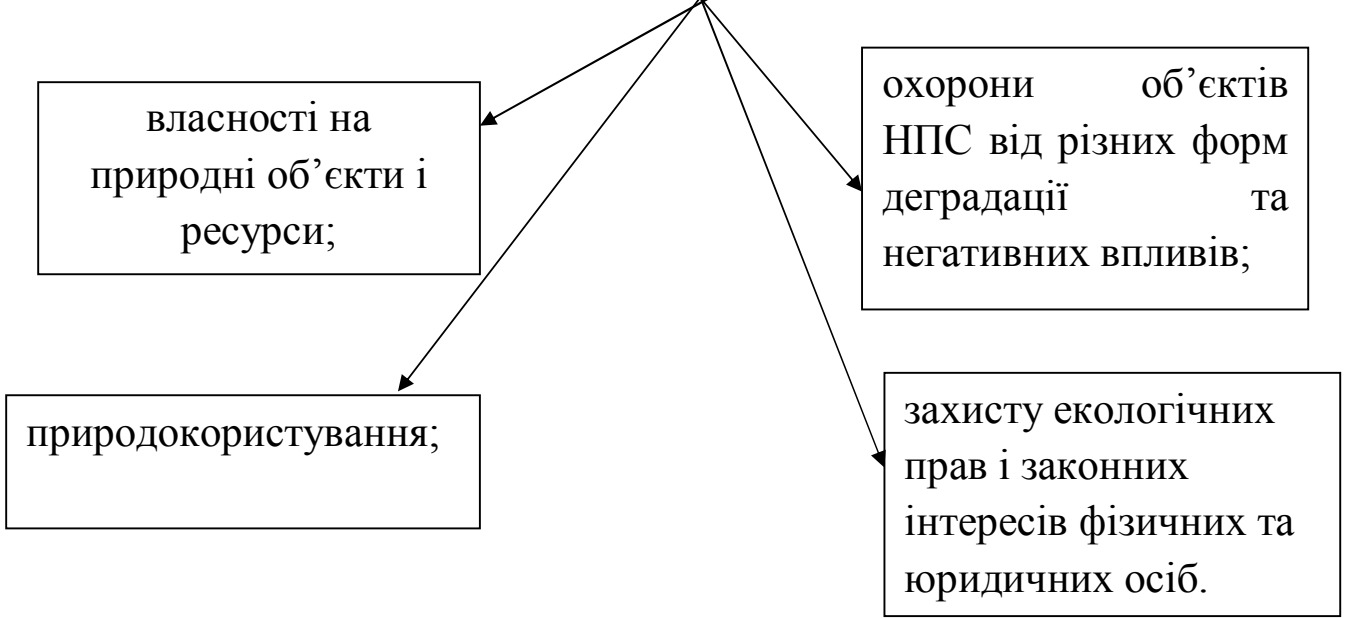
**право
екологічної
безпеки**

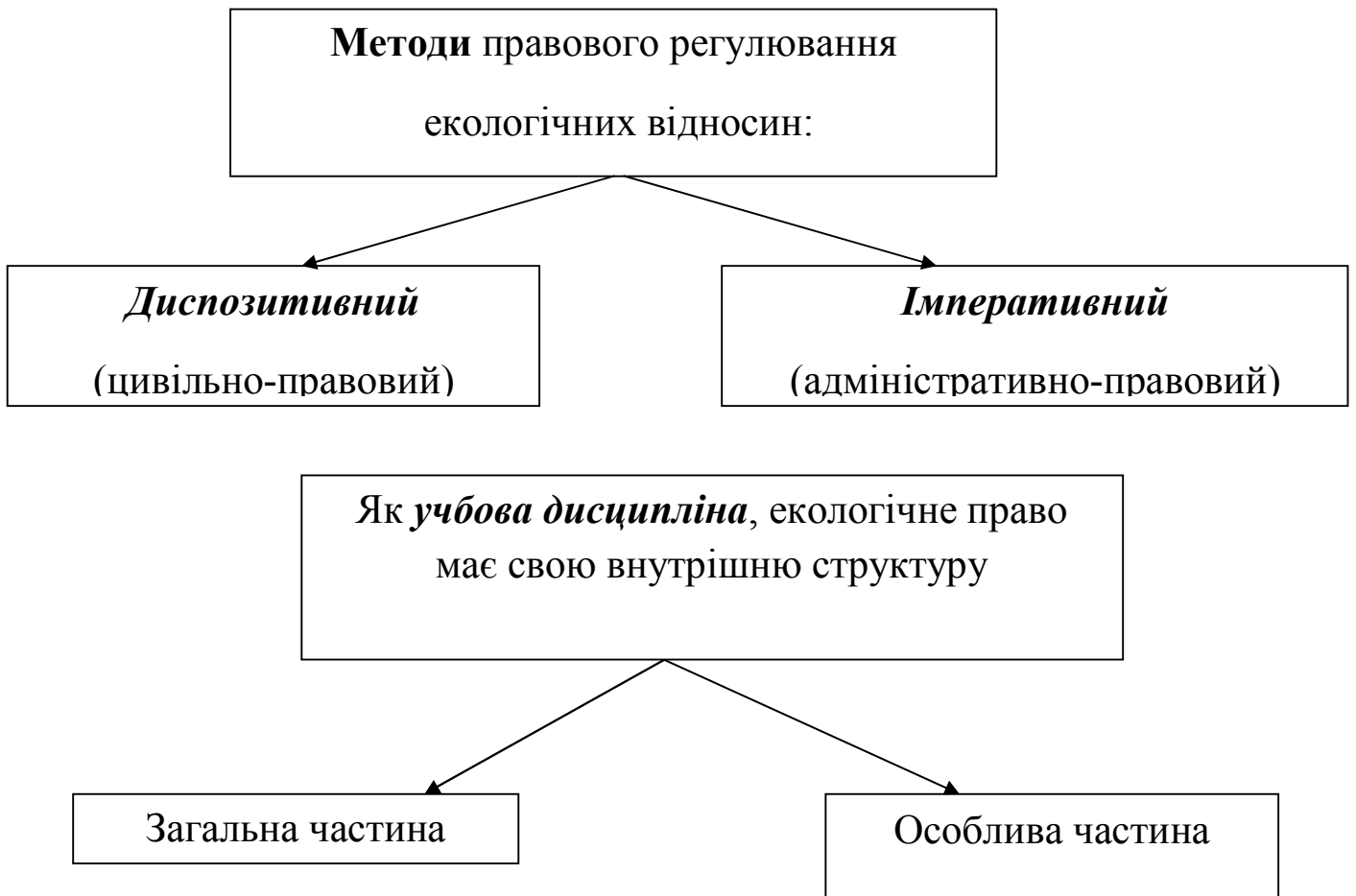
**природоохоронне
право**

Як самостійна галузь права екологічне право має свій **предмет**, який можна визначити як сукупність екологічних правовідносин, що виникають у галузі

предмет сучасного екологічного права утворюють відносини щодо:

3. Об'єкти екологічного права

Відповідно до статті 5 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" **до основних об'єктів**, які підлягають державній охороні і регулюванню в галузі екології належать:

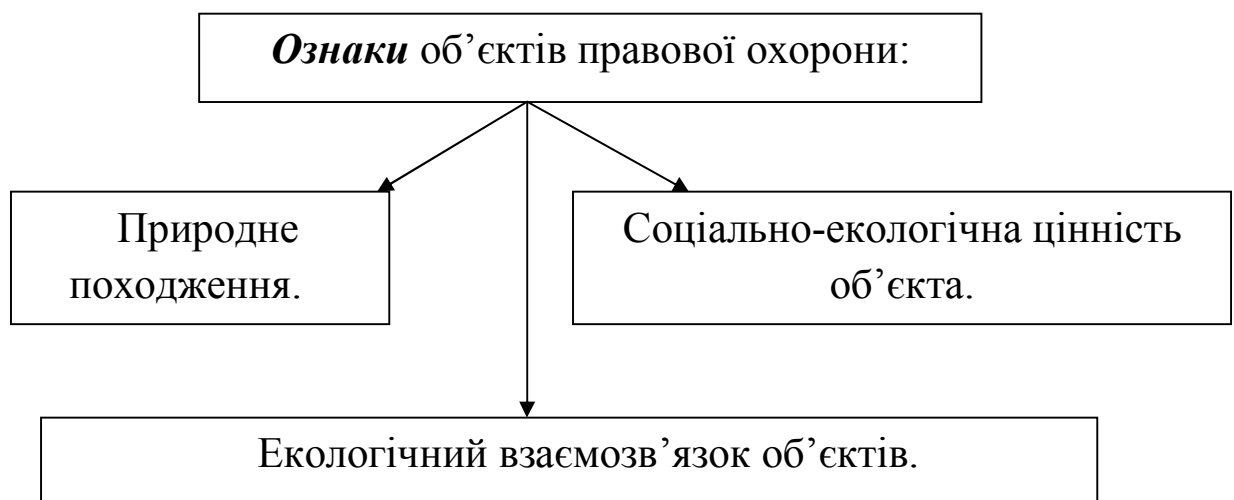
НПС як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів;

ландшафти та інші природні комплекси (особливий державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України);

природні ресурси як залучені в господарський обіг, так і такі, що не використовуються в народному господарстві на даному етапі (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ);

здоров'я і життя людей, які потребують захисту від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки.

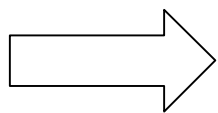
Об'єктом екологічного права є навколишнє природне середовище як сукупність природних умов і процесів, які забезпечують існування людства на нашій планеті, природні ресурси, ландшафти (як природні так і антропогенні, тобто створені або змінені людиною), екосистеми (сукупність рослин, тварин, мікроорганізмів на певній ділянці, яка характеризується стабільністю і чітко функціонуючим внутрішнім кругообігом речовин), життя і здоров'я громадян.

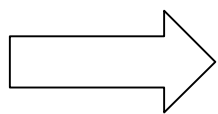
4. Принципи екологічного права;

Під **принципами** екологічного права необхідно розуміти виражені в його нормах основоположні засади, положення, риси, згідно з якими здійснюється регулювання екологічних відносин.

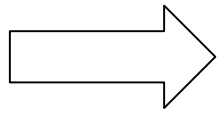
Відповідно до статті 3 Закону України "Про охорону НПС", основними принципами охорони навколишнього природного середовища є:

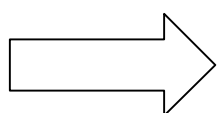
пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської,

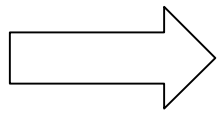
гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;

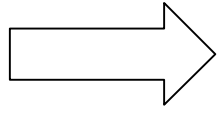
запобіжний характер заходів щодо охорони НПС;

екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони НПС, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій;

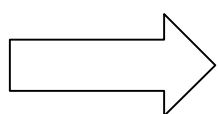
збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;

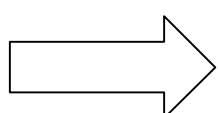
науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану НПС;

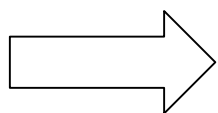
обов'язковість екологічної експертизи;

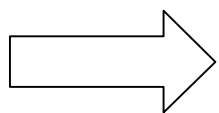
гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан НПС, формування у населення екологічного світогляду;

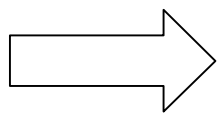
науково обґрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на НПС;

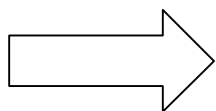
безоплатність загального та платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності;

стягнення збору за забруднення НПС та погіршення якості природних ресурсів, компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону НПС;

вирішення питань охорони НПС та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної зміни територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;

поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони НПС;

вирішення проблем охорони НПС на основі широкого міждержавного співробітництва.

5. Джерела екологічного права.

Джерела екологічного права - нормативні акти, що містять еколого-правові норми, призначені для регулювання екологічних правовідносин.

За юридичною силою джерела екологічного права поділяються на:

Закони

Підзаконні нормативно - правові акти

Конституція України

Закони

Підзаконні нормативно - правові акти

Міжнародні договори

За *характером* правового регулювання:

Загальні

Спеціальні

За *предметом* правового регулювання:

Комплексні

Поресурсові
(природоресурсні)

За *способом* правового регулювання:

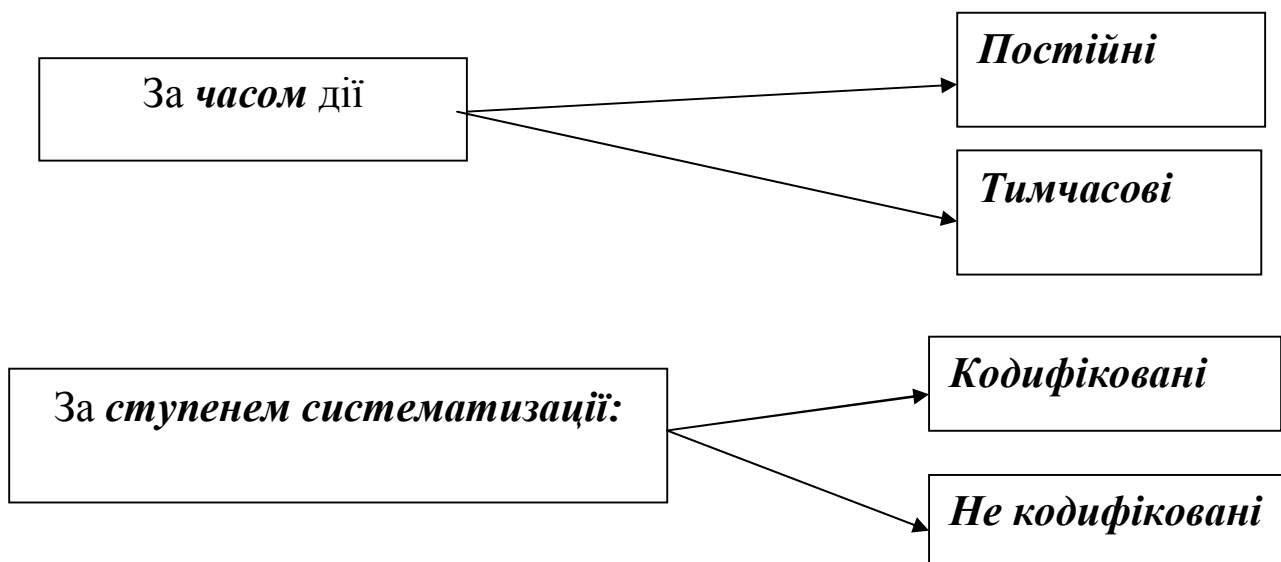
Матеріальні

Процесуальні

За *територіальною* сферою дії:

Загальні
(ті, що діють на всій
території України)

Локальні
(ті, що діють у певному
регіоні)

Тема № 2

ПРАВОВІ ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

1. Поняття та зміст права власності

В об'єктивному значенні право власності на об'єкти НПС - це сукупність правових норм та інших правових засобів, що

закріплюють та охороняють відносини власності щодо природних ресурсів (землі, надр, вод, лісів, рослинного та тваринного світу, об'єктів природно-заповідного фонду),

і які забезпечують можливість реалізації суб'єктом

У суб'єктивному значенні право власності на природні ресурси – це сукупність повноважень відповідних суб'єктів (державних органів, юридичних та фізичних осіб) щодо

володіння

користування

розпорядження

належними їм природними ресурсами.

форми власності щодо об'єктів НПС

державна

комунальна

приватна

право державної власності - це сукупність правових норм, що закріплюють та охороняють належність природних ресурсів народу України в особі обраного ним представницького органу влади, а також інших уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 39 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» лише в державній власності можуть перебувати такі природні ресурси:

територіальні та внутрішні морські води;

атмосферне повітря;

підземні води;

природні ресурси континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони;

лісові ресурси державного значення;

поверхневі води, що знаходяться або використовуються на території більш як однієї області;

корисні копалини, за винятком загальнопоширених

природні ресурси в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія Закону України «Про тваринний світ» і які перебувають у державній власності, а також об'єкти тваринного світу, що у встановленому законодавством порядку набуті в комунальну або приватну власність і визнані об'єктами загальнодержавного значення.

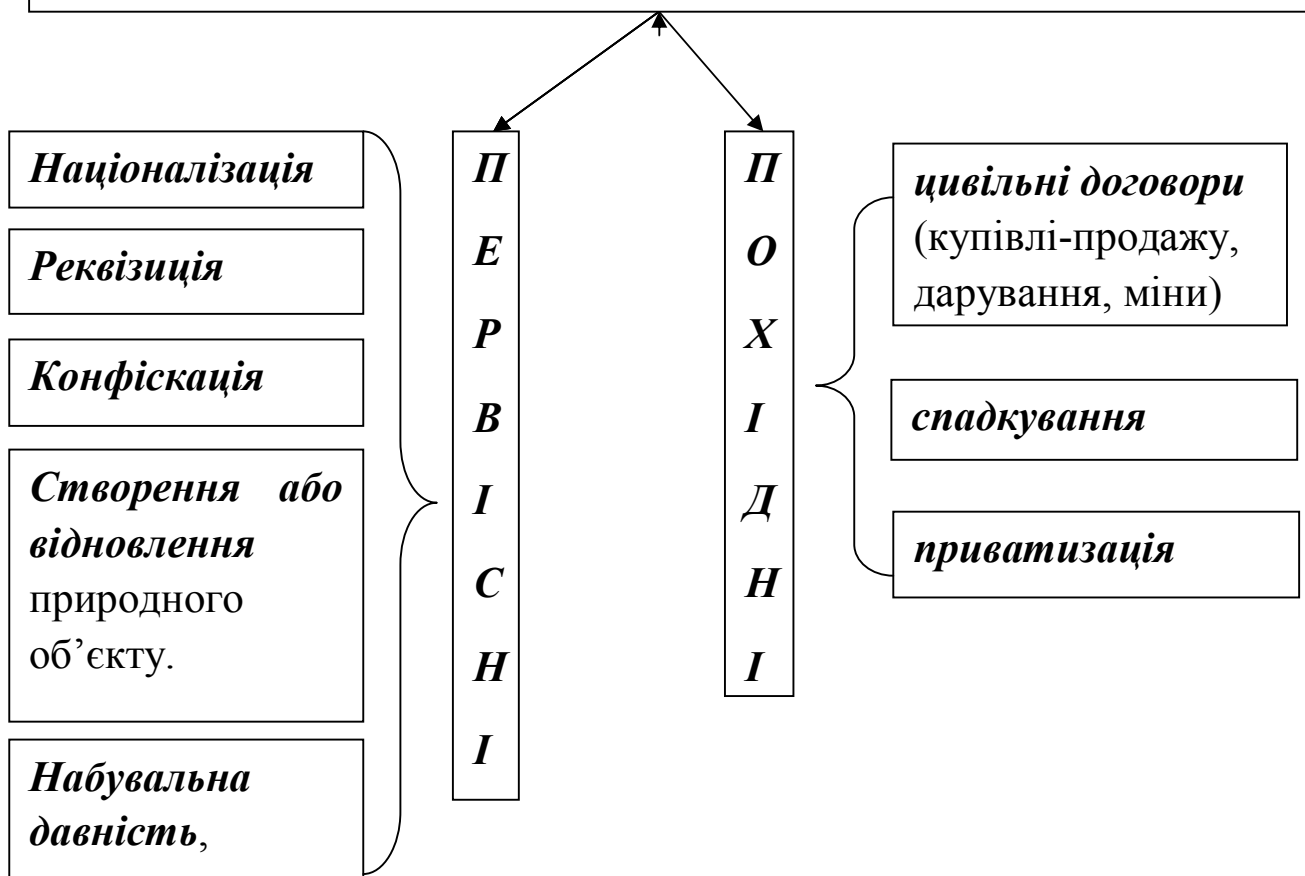
право комунальної власності на природні ресурси, яке можна визначити як сукупність правових норм, що встановлюють правові підстави виникнення повноважень щодо володіння, користування та розпорядження природними об'єктами у територіальних громадах в особі органів місцевого самоврядування.

Відповідно до **ст. 143 Конституції України**, територіальні громади села, селища, міста безпосередньо, або через утворені ними органи місцевого самоврядування, мають право управляти майном, вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

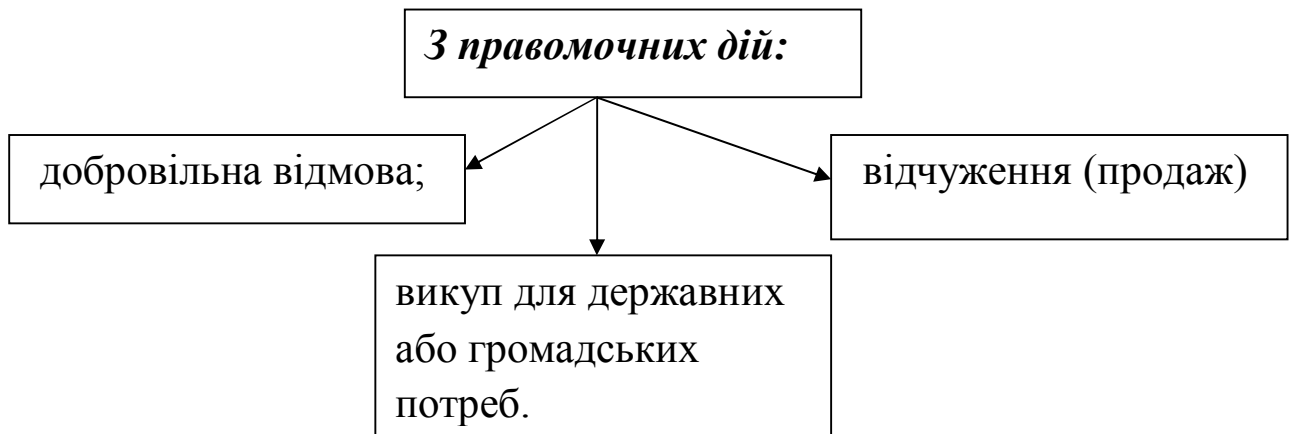
Право приватної власності, в контексті екології, являє собою правовий інститут, що закріплює індивідуальну належність природних об'єктів фізичним або юридичним особам.

2. Підстави виникнення та припинення права власності на природні ресурси.

підстави виникнення (придбання) права власності на природні ресурси

Види припинення права власності на природні ресурси:

3 протиправних дій:

3. Поняття та види права природокористування

Об'єктивне право природокористування – сукупність екологічних норм, які визначають

підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування;

встановлюють комплекс прав та обов'язків природокористувачів

формують юридичні засоби захисту прав та інтересів суб'єктів природокористування.

У суб'єктивному значенні право природокористування – сукупність прав та обов'язків суб'єктів природокористування, які забезпечують можливість

вилучати корисні властивості з природних об'єктів;

вчиняти дії, спрямовані на відтворення природних ресурсів;

захист порушених суб'єктивних прав природокористування.

Основні принципи природокористування:

лімітування природокористування;

платність спеціального та безплатність загального природокористування;

пріоритетність забезпечення екологічної безпеки природокористування.

використання природних ресурсів лише за їх цільовим призначенням;

стимулювання ефективного природокористування;

комплексність дій по використанню та охороні природних ресурсів;

стабільність права природокористування;

обов'язковість відшкодування шкоди, завданої природним ресурсам;

множинність правових форм природокористування;

В залежності від об'єкта НПС, який використовується, право природокористування поділяється на:

землекористування;

водокористування;

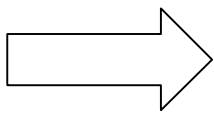
користування
атмосферним
повітрям;

користування надрами;

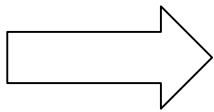
лісокористування;

користування тваринним світом
тощо.

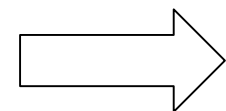
Загальними підставами припинення права природокористування:

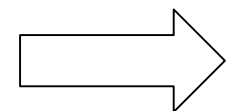
добровільна відмова від права природокористування земельною ділянкою;

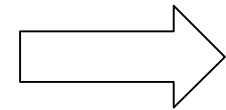
вилучення природного об'єкту у випадках, передбачених законодавством;

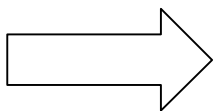
припинення діяльності державних або комунальних підприємств, установ та організацій;

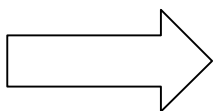
використання природного об'єкту способами, які суперечать екологічним вимогам;

використання об'єкту не за цільовим призначенням;

систематичне невнесення плати та спеціальне природокористування;

закінчення строку, на який надавався об'єкт.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

1. Поняття державного управління в сфері екології

Управління у сфері екологічних правовідносин - урегульовані правовими нормами суспільні відносини, в яких реалізується діяльність компетентних органів, яка має на меті забезпечення ефективного використання та охорони НПС, гарантування безпечного довкілля, дотримання екологічного законодавства, попередження екологічних правопорушень та захист екологічних прав громадян.

Ознаки управління:

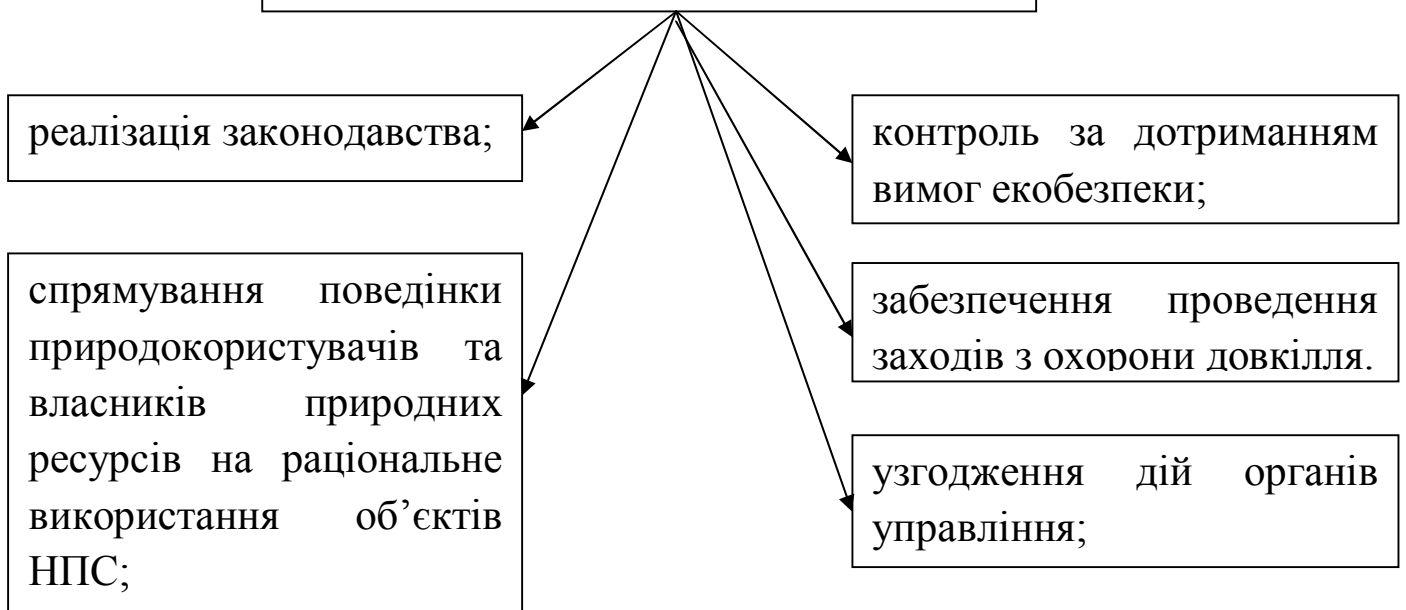
дана діяльність є різновидом соціального управління, що регламентується правовими нормами;

в основу екологічного управління покладено цілеспрямовану діяльність органів держави, місцевого самоврядування та громадських об'єднань (суб'єктів управління);

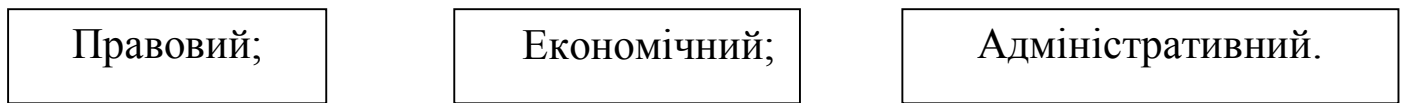
правові норми, які регулюють суспільні відносини у сфері екологічного управління, визначають його мету і завдання, функції, правовий статус суб'єктів управління, права і обов'язки фізичних і юридичних осіб (власників та природокористувачів) та порядок їх взаємодії;

функції суб'єктів екологічного управління передбачають організацію, погодження, координацію і контроль за діяльністю інших суб'єктів управлінських правовідносин.

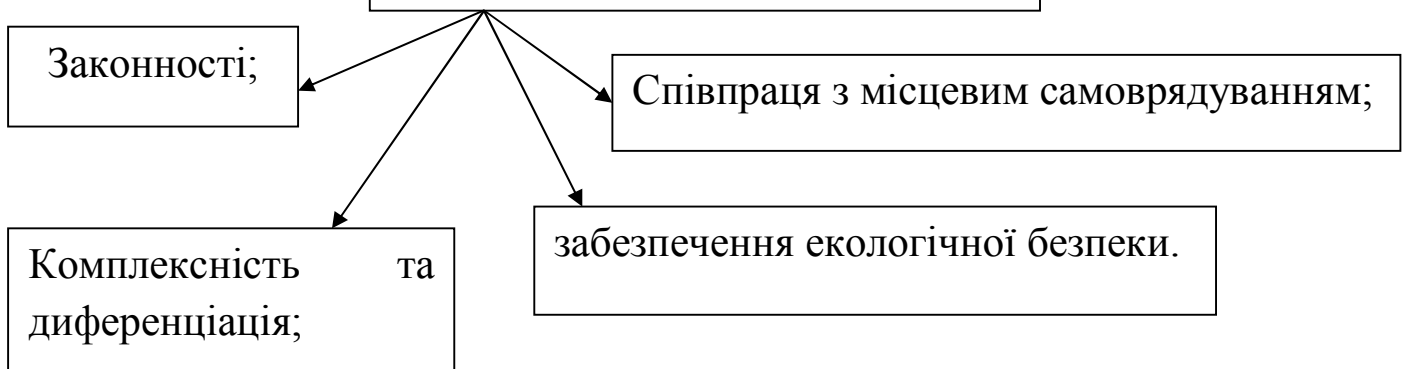
Цілями екологічного управління є:

Основними методами, за допомогою яких досягається мета управління є:

принципи управління:

2. Органи державного управління загальної компетенції в сфері екології

Органи екологічного управління – юридично відособлені органи, уповноважені здійснювати організаційно-розпорядчі, координаційні, експертні, контрольні та інші функції в галузі раціонального використання та охорони НПС.

За обсягом і характером компетенції органи екологічного управління класифікуються на:

органи державного управління (органи загального управління та органи спеціального управління);

органи місцевого самоврядування;

органи громадського управління.

Органи загального державного управління - органи державної виконавчої влади, на які, поряд із загальними функціями, покладені відповідні повноваження в сфері забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони НПС.

До таких органів належать:

Президент України:

Кабінет Міністрів України:

Органи місцевої державної виконавчої влади

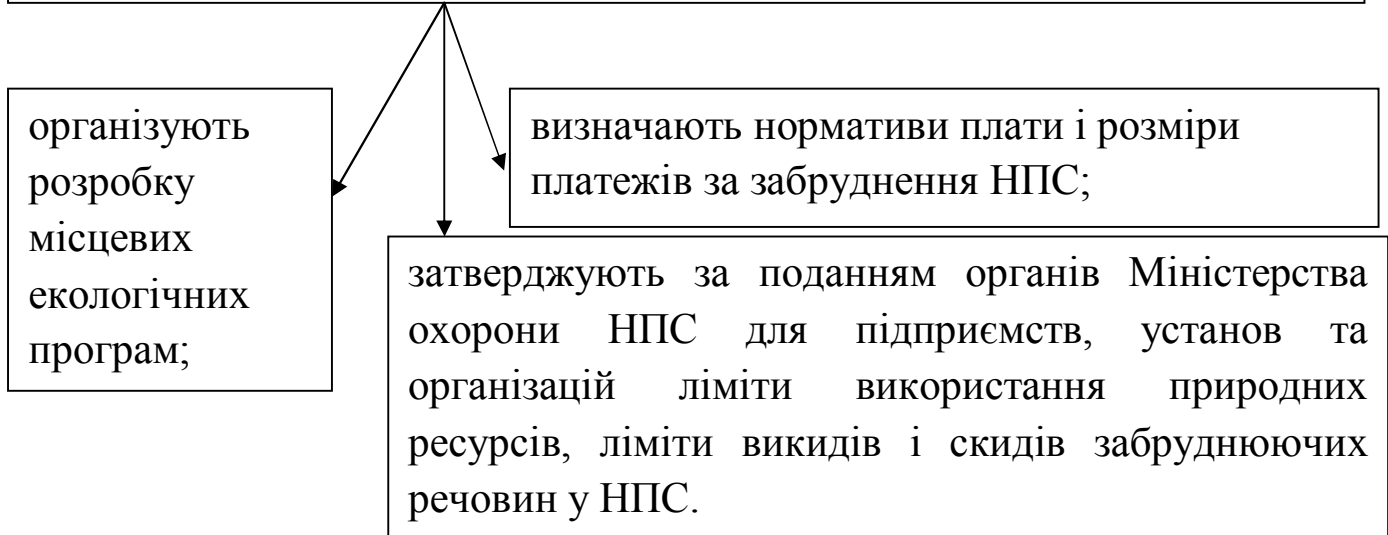
Президент України:

підписує закони, прийняті ВРУ.

оголошує в разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цього рішення ВРУ;

Органи місцевої державної виконавчої влади (обласні, районні, міські державні адміністрації, виконавчі органи місцевих рад):

3. Органи державного управління спеціальної компетенції в сфері екології

Органи спеціального державного управління – спеціально уповноважені органи центральної виконавчої влади, що реалізують повноваження в галузі раціонального використання та охорони НПС.

**Міністерство екології та природних ресурсів України
(Мінприроди)**

Державна екологічна інспекція

Державна служба заповідної справи

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру

Державна геологічна служба

Держекоінспекція

Держкомзем

Держкомлісгосп

Органами спеціального поресурсового управління є:

Держкомрибгосп

Держводгосп

4. Органи громадського управління в сфері екології

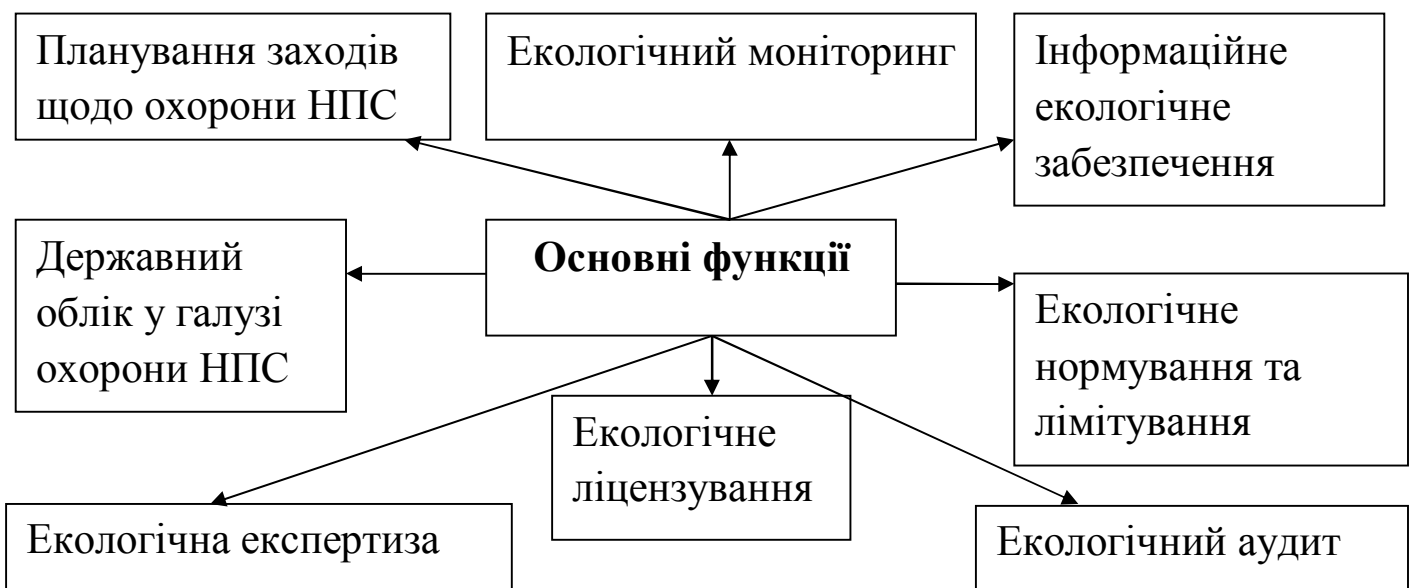
До органів громадського управління належать *органи місцевого самоврядування* - спеціально уповноважені представницькі інституції регіонального і місцевого рівня, які здійснюють управлінські функції в галузі екології та **громадські об'єднання і формування в галузі екології**, які створюються на національному та місцевому рівнях.

Тема № 4

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЇ

1. Функції управління та їх зміст.

Функція державного екологічного управління - це відокремлена частина державної управлінської діяльності, якій властива повна єдність змісту, і яка здійснюється на основі закону спеціально створюваними органами специфічними методами з метою проведення у життя екологічної політики держави.

2. Екологічний моніторинг

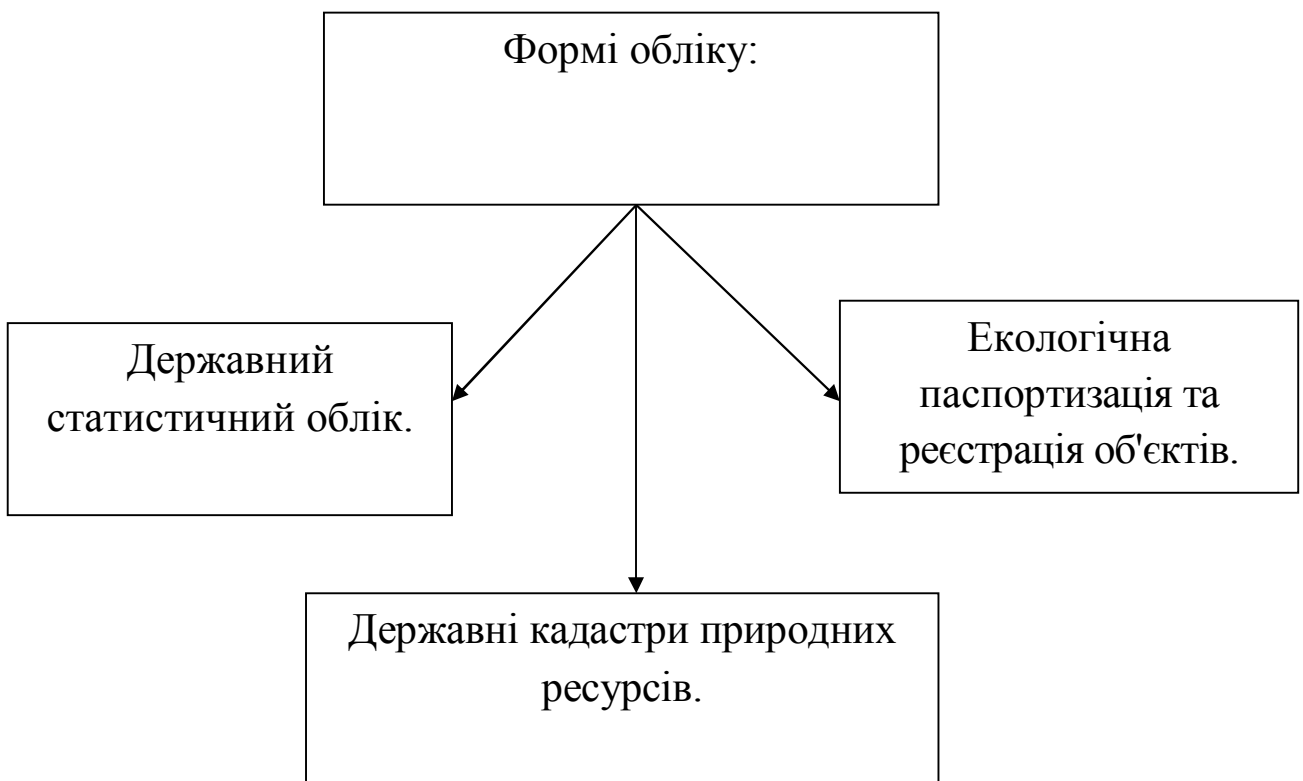
Сутність моніторингу полягає в організації системи спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення, якісними та кількісними характеристиками природних ресурсів з метою забезпечення збору, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

2. Державний облік у галузі природокористування

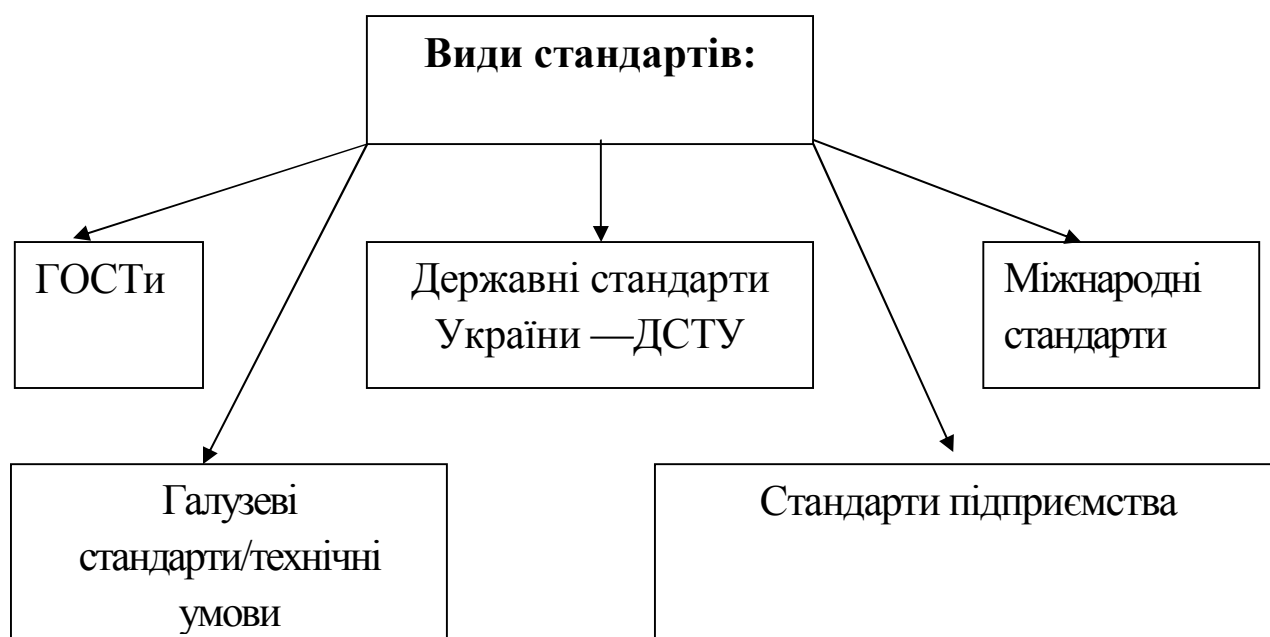
Державний облік у галузі природокористування та охорони довкілля — це хронологічне, систематичне або комбіноване нагромадження, групування та узагальнення інформації про стан навколишнього середовища, динаміку його змін, джерела впливу на нього, використання природних ресурсів, здійснення природоохоронних заходів та іншої екологічно важливої інформації, отриманої з первинних документів, що прийняті до обліку.

4. Стандартизація та нормування в галузі екології

Відповідно до ст. 31 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна стандартизація і нормування проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Стандартизацією є діяльність, що полягає в установленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усуненню бар'єрів у торгівлі і сприянню науково-технічному співробітництву.

Екологічне нормування — це діяльність спеціально уповноважених державних органів у галузі охорони навколишнього природного середовища, інших центральних органів виконавчої влади щодо розроблення та затвердження меж допустимого впливу на довкілля хімічного забруднення, фізичних, біологічних та інших шкідливих факторів, що походять від стаціонарних та пересувних джерел, а також меж використання природних ресурсів та дозволених природо-перетворюючих заходів.

**до екологічних
нормативів
належать**

нормативи граничнодопустимих викидів (ГДВ) у атмосферне повітря

гранично допустимих рівнів (ГДР) фізичних факторів, зокрема шуму, вібрації, іонізуючого випромінювання (радіації), електромагнітних факторів

нормативи граничнодопустимих скидів (ГДС) у воду та ґрунти забруднюючих хімічних речовин

гранично допустимих рівнів (ГДР) шкідливих біологічних факторів, тобто будь-яких чинників біотичного походження (віруси, бактерії, грибки, токсини, чинники біохімічної дії, генетично модифіковані організми тощо), що здатні спричиняти масові захворювання людей, тварин, рослин, можуть призвести до погіршення стану довкілля, заподіяння значних економічних збитків, погіршення умов життєдіяльності населення.

5. Екологічне ліцензування

Екологічне ліцензування — це відносини між державою в особі її спеціально уповноважених органів та суб'єктами господарювання (фізичними та юридичними особами), змістом яких є санкціонування здійснення цими суб'єктами певної діяльності в галузі охорони навколишнього природного середовища на основі оцінки їх відповідності комплексу вимог, що висуваються з боку держави.

Під екологічною ліцензією розуміється узагальнена назва групи дозвільних документів державного зразка, якими засвідчується право суб'єкта господарювання (ліцензіата) на провадження зазначеного в ній виду господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів чи потенційним шкідливим впливом на довкілля, протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов.

5. Екологічна експертиза

Екологічна експертиза полягає в оцінці можливого впливу передбаченої або запланованої діяльності на стан довкілля, її відповідності вимогам екологічного законодавства.

об'єктами екологічної експертизи є:

проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів;

документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів, речовин, продукції;

екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах;

військові, оборонні та інші об'єкти, інформація про які становить державну таємницю;

передпроектні, проектні матеріали;

реалізація яких може призвести до порушення екологічних нормативів, негативного впливу на стан НПС;

діючі об'єкти та комплекси, що мають значний негативний вплив на стан НПС;

Форми

екологічної експертизи:

Державна;
(обов'язкова)

Громадська;

Інша.

Суб'єктами екологічної експертизи є:

спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони НПС, його органи на місцях,

громадські організації
екологічного
спрямування чи
створювані ними
спеціалізовані
формування (суб'єкти
громадської екологічної
експертизи);

інші установи, організації
та підприємства, в тому
числі іноземні юридичні та
фізичні особи, які
залучаються до
проведення екологічної
експертизи (будь-якої
форми);

заінтересовані юридичні та фізичні
особи (суб'єкти «інших»
екологічних експертиз — на
договірній основі зі
спеціалізованими еколо-
експертними органами і
формуваннями).

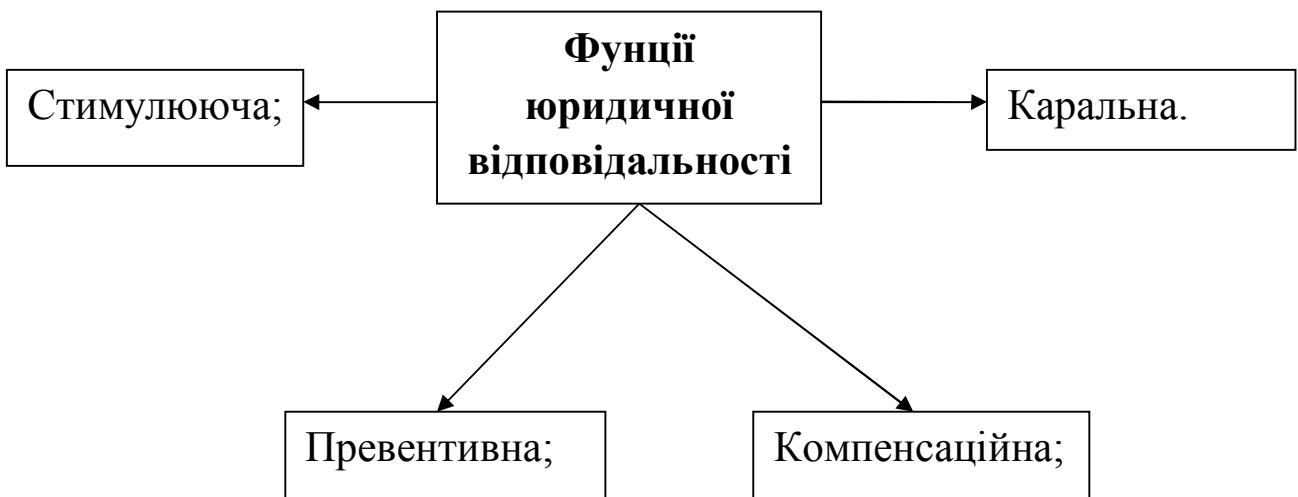
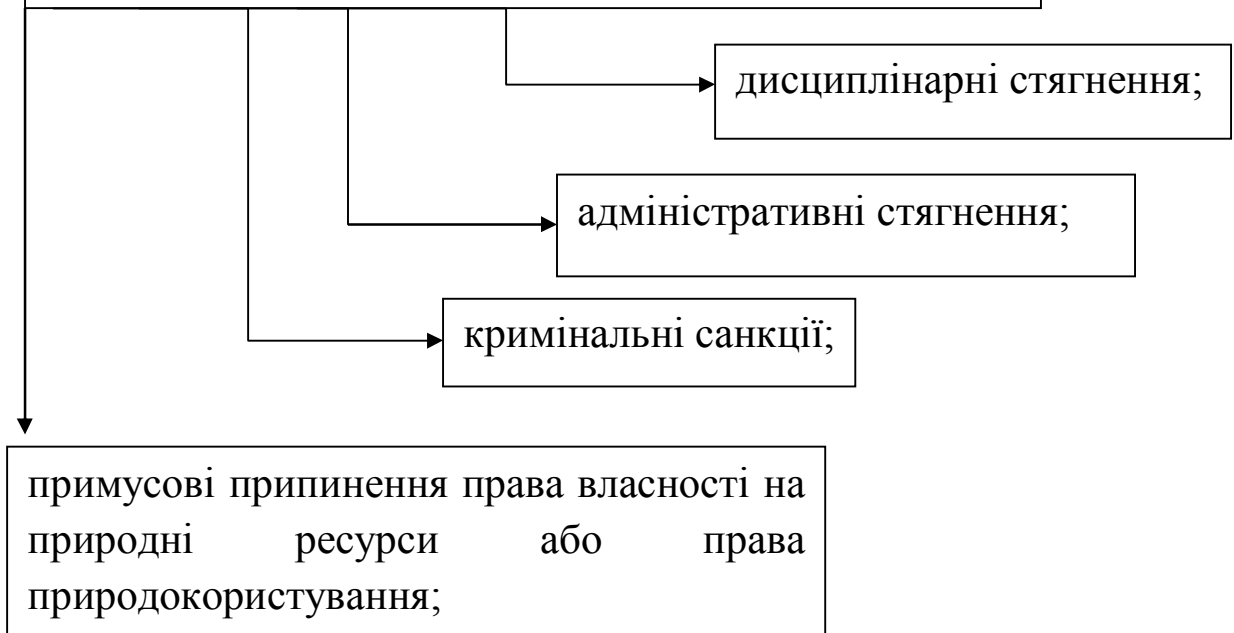
Тема № 5

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

**Поняття та підстави юридичної відповідальності за екологічні
правопорушення**

Під **юридичною відповідальністю** за екологічні правопорушення необхідні розуміти сукупність суспільних відносин, які виникають між державою, в особі спеціально уповноважених органів, та особою, що вчинила екологічне правопорушення, з приводу застосування до порушника відповідного стягнення.

Серед **невигідних правових наслідків**, викликаних екологічними правопорушеннями, можна виділити:

Риси екологічного правопорушення:

екологічна спрямованість

екологічна небезпека;

екологічною протиправність.

Відповідальність за порушення законодавства про охорону НПС несуть особи, винні у:

порушенні прав громадян на екологічно безпечне НПС;

порушенні норм екологічної безпеки;

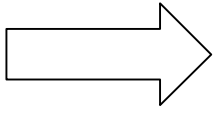
порушенні вимог законодавства України при проведенні екологічної експертизи, в тому числі поданні завідомо неправдивого експертного висновку;

невиконанні вимог державної екологічної експертизи;

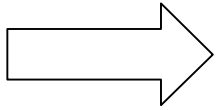
фінансуванні, будівництві і впровадженні у виробництво нових технологій і устаткування без позитивного висновку державної екологічної експертизи;

порушенні екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів;

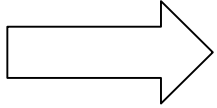
допущенні наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на НПС;

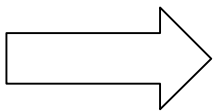
перевищенні лімітів та порушенні інших вимог використання природних ресурсів;

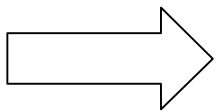
самовільному спеціальному використанні природних ресурсів;

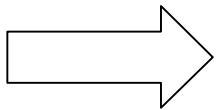
порушенні строків внесення зборів за використання природних ресурсів та забруднення НПС;

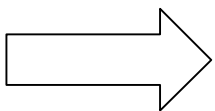
невжитті заходів щодо попередження та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на НПС;

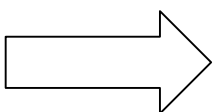
невиконанні розпоряджень органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони НПС, та вчиненні опору їх представникам;

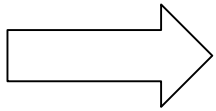
порушенні природоохоронних вимог при зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні та захороненні хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних радіоактивних речовин та відходів;

невиконанні вимог охорони територій та об'єктів ПЗФ та інших територій, що підлягають особливій охороні, видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України;

відмові від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан НПС, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення навколишнього природного середовища або фальсифікації відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення;

приниженні честі і гідності працівників, які здійснюють контроль в галузі охорони НПС, посяганні на їх життя і здоров'я.

Об'єктом екологічного правопорушення є суспільні відносини по:

раціональному використанню природних ресурсів і охороні НПС;

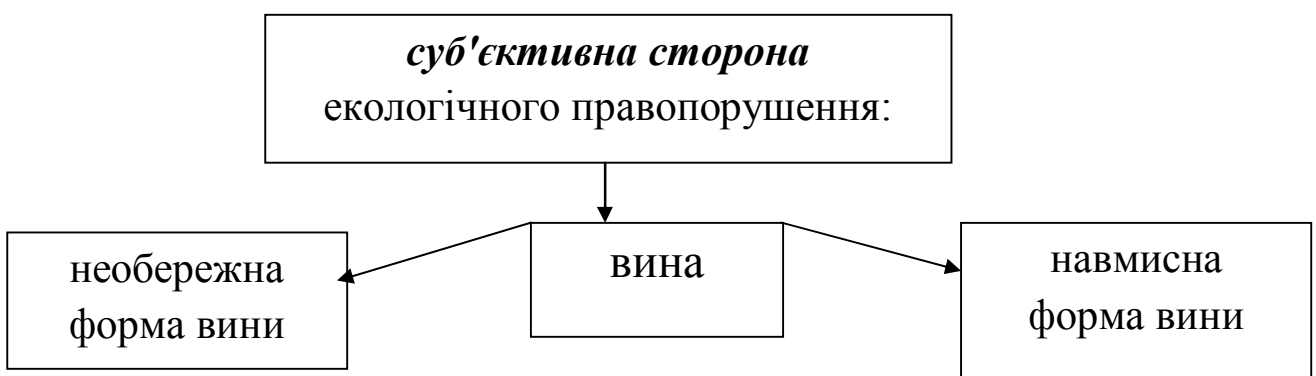
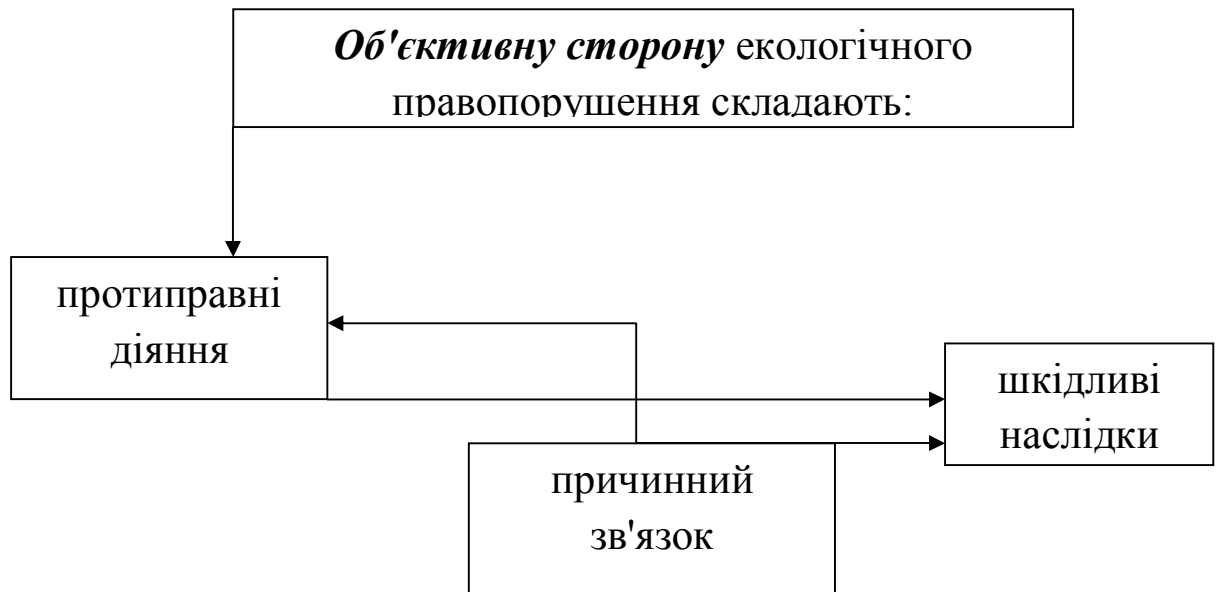
забезпеченню сприятливого (безпечного) для людини середовища існування;

екологічної безпеки населення.

Предметом
екологічного правопорушення
можуть бути:

НПС

окремі компоненти НПС.

Тема № 6

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

1. Правовий режим використання надр

Надра як природний ресурс являють собою неоднорідний за структурою об'ємно-площинний простір, розташований під поверхнею суші та дном водних об'єктів у межах території України, в тому числі її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

Всі мінерально-сировинні ресурси України
сконцентровані в:

родовищах корисних
копалин

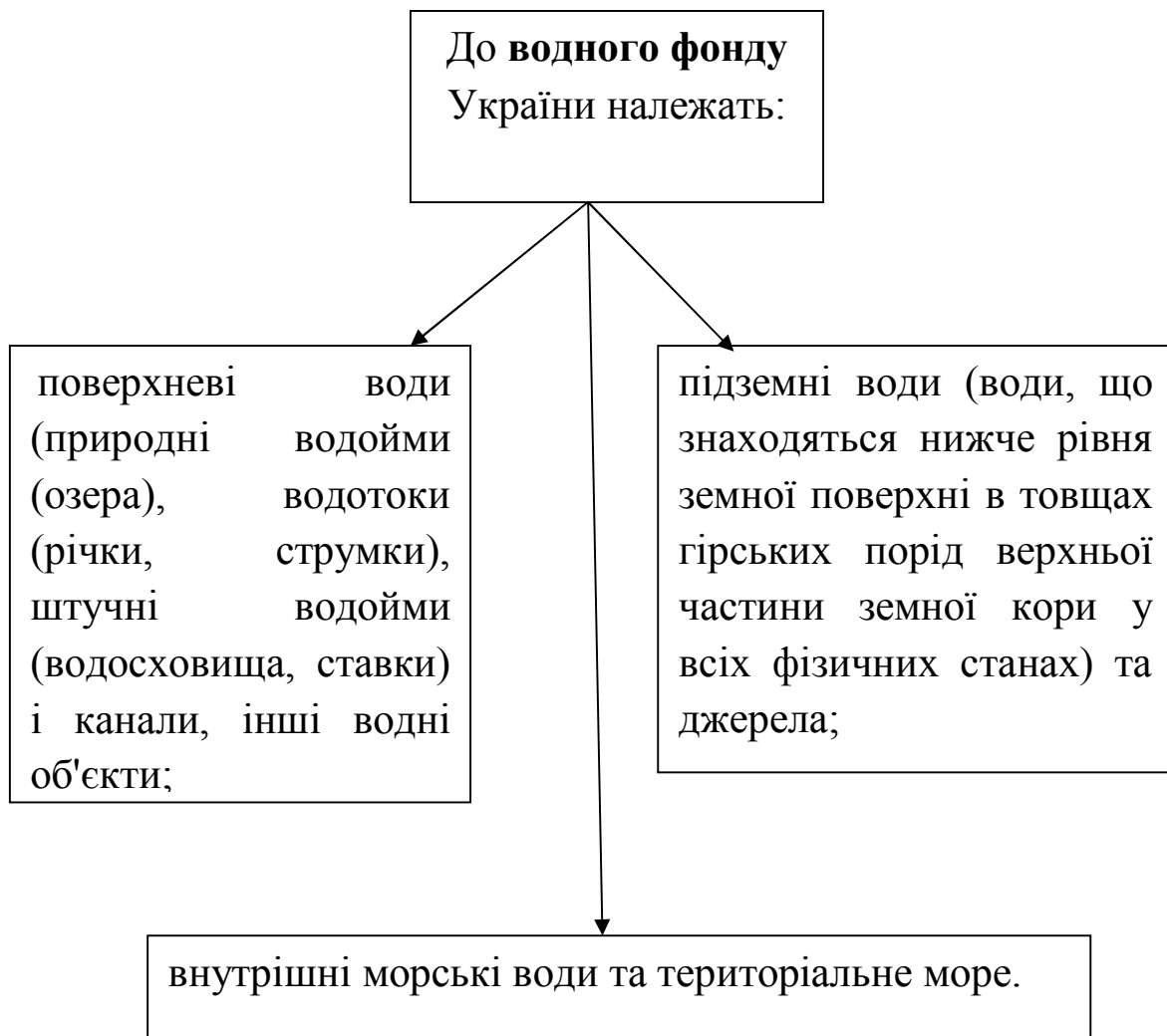
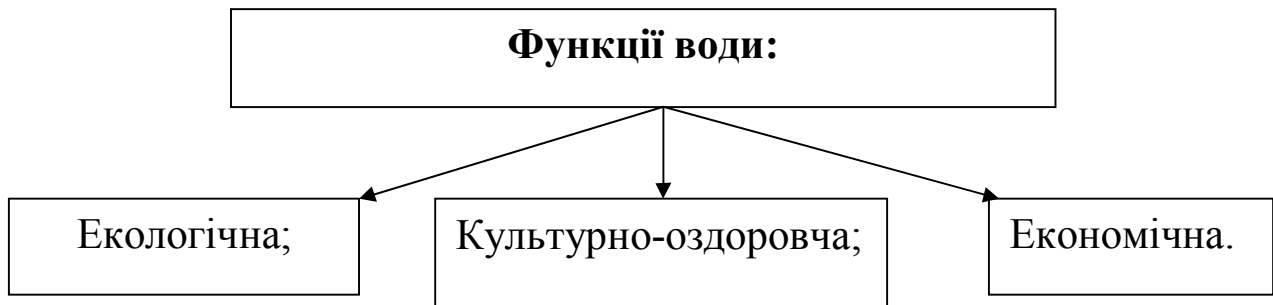
техногенних
родовищах корисних
копалин

За значенням корисні копалини поділяються на:

загальнодержавні

місцеві

2. Правовий режим використання водних об'єктів

За значенням всі водні об'єкти
поділяються на:

об'єкти
загальнодержавного
значення

об'єкти
місцевого значення.

внутрішні морські води
та територіальне море;

підземні води, які є
джерелом
централізованого
водопостачання;

поверхневі води (озера,
водосховища, річки,
канали), що знаходяться і
використовуються на
території більш як однієї
області, а також їх
притоки всіх порядків;

поверхневі води, що
знаходяться і
використовуються в
межах однієї області і які
не віднесені до водних
об'єктів
загальнодержавного
значення;

підземні води, які не
можуть бути джерелом
централізованого
водопостачання.

водні об'єкти в межах територій природно-заповідного фонду
загальнодержавного значення, а також віднесені до категорії
лікувальних.

3. Правовий режим використання лісів

Ліс - тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

Всі ліси, залежно від **функцій**, які вони виконують, поділяються на категорії:

ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;

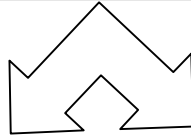
рекреаційно-оздоровчі ліси;

захисні ліси;

експлуатаційні ліси.

Лісовий фонд України – це сукупність усіх лісів, які розташовані на території України а також земельних ділянок, не вкритих лісовою рослинністю, але наданих для потреб лісового господарства.

До лісового фонду не належать:

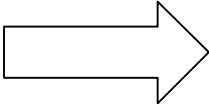
зелені насадження в межах населених пунктів (парки, сади, сквери, бульвари тощо), які не віднесені в установленому порядку до лісів;

окремі дерева і групи дерев, чагарники на сільськогосподарських угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках.

4. Правовий режим використання тваринного світу

Тваринний світ, включає в себе об'єкти, які перебувають у стані природної волі, у напіввільних умовах чи в неволі, на суші, у воді, ґрунті та повітрі, постійно чи тимчасово населяють територію України або належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони.

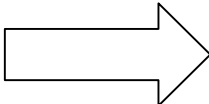
Об'єктами тваринного світу є:

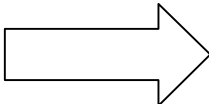
дикі тварини — хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі;

частини диких тварин (роги, шкіра тощо);

продукти життєдіяльності диких тварин (мед, віск тощо).

нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати та інше житло і споруди тварин, місця токування, линяння, гніздових колоній птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції, підлягають охороні.

Основними принципами захисту тварин від жорстокого поводження є:

→ жорстоке поводження з тваринами є несумісним з вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині;

→ забезпечення умов життя тварин, які відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;

→ право власності та інші речові права на тварин у разі жорстокого поводження з ними можуть бути припинені відповідно до закону;

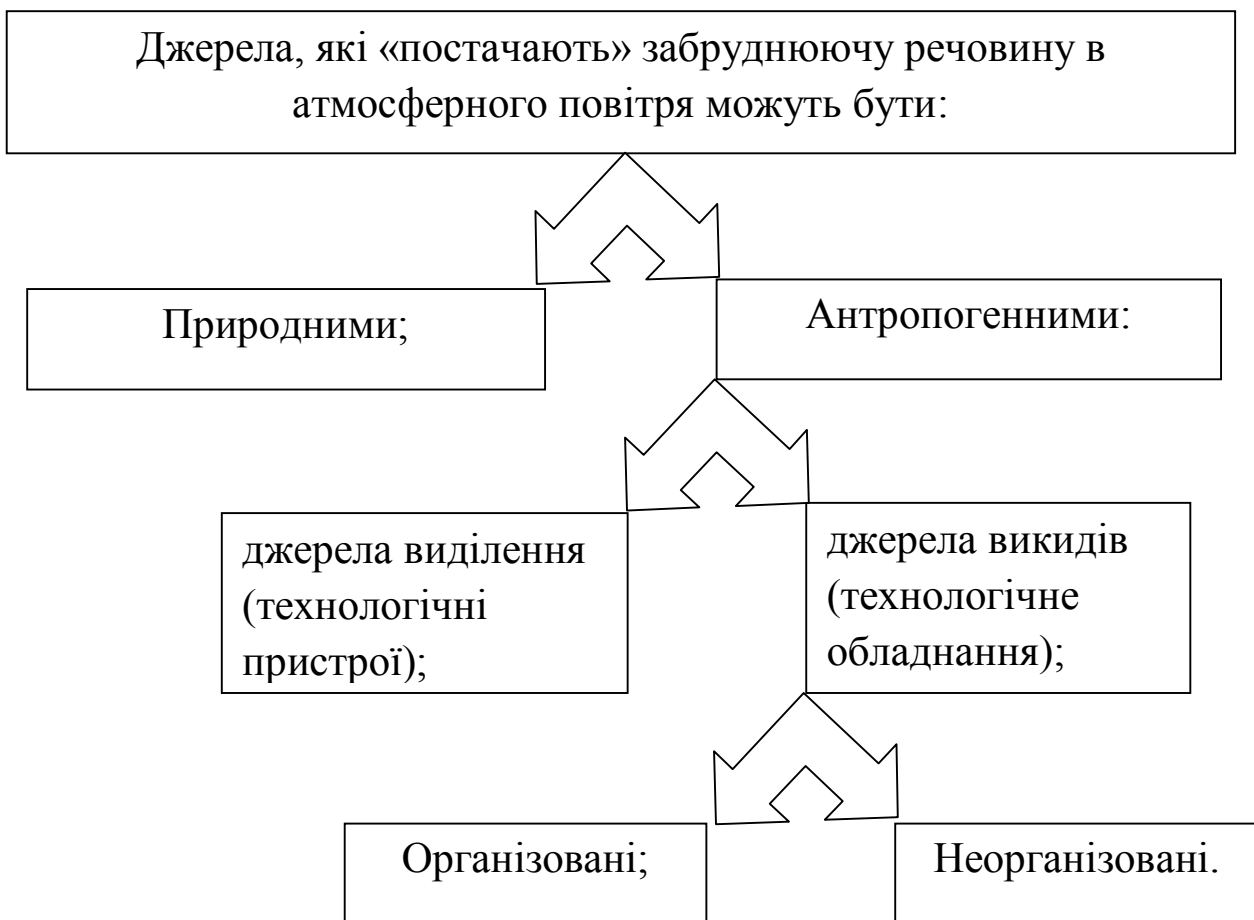
→ заборона жорстоких методів умертвіння тварин;

→ відповідальність за жорстоке поводження з тваринами.

5. Правовий режим використання атмосферного повітря

Атмосферне повітря — життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень.

Забруднення атмосферного повітря — змінення його складу і властивостей в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан НПС.

Тема № 7

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА
ВИКОРИСТАННЯ
ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ**

1. Загальна характеристика природно-заповідного фонду України

Природно-заповідний фонд (ПЗФ) - сукупність ділянок суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонових моніторингу навколишнього природного середовища.

До природно-заповідного фонду України належать:

природні території та
об'єкти:

природні заповідники;

біосферні заповідники;

національні природні
парки;

регіональні ландшафтні
парки;

заказники;

пам'ятки природи;

заповідні урочища

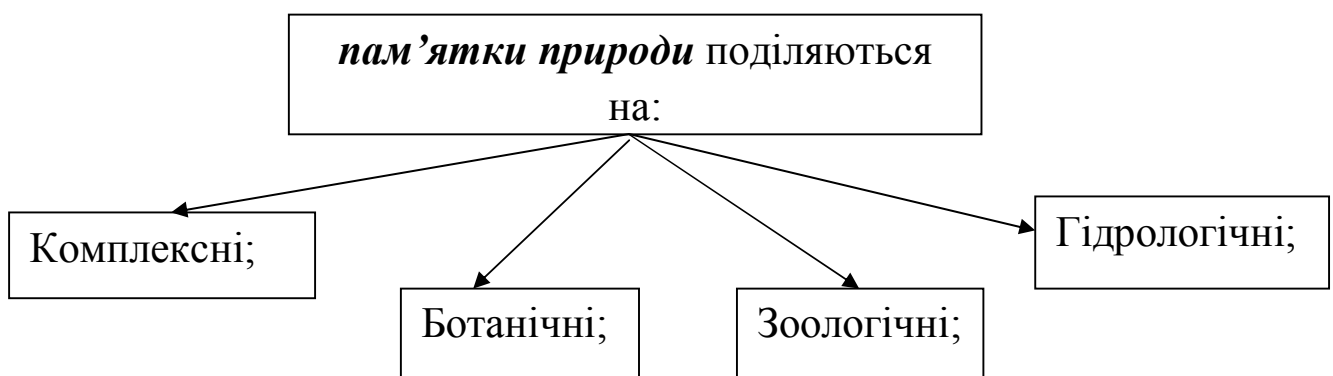
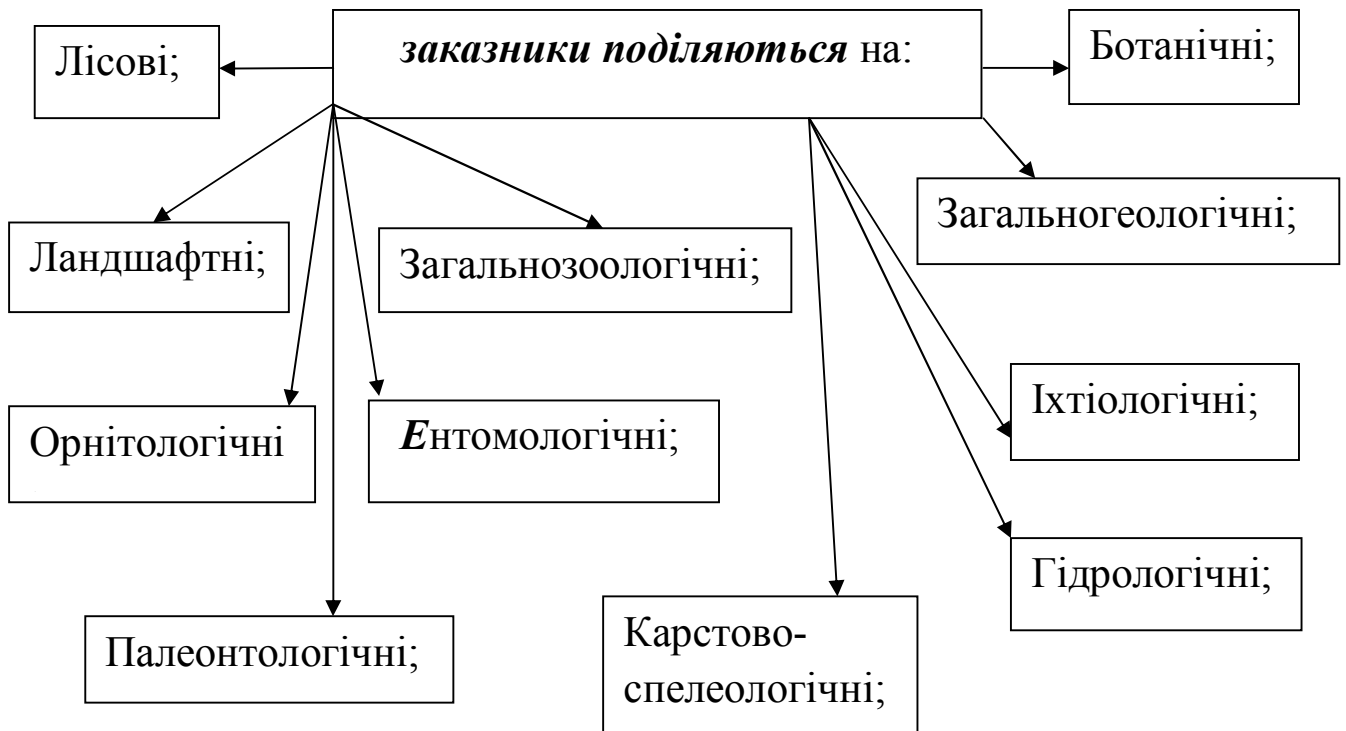
штучно створені
об'єкти:

ботанічні сади;

дендрологічні
парки;

зоологічні парки;

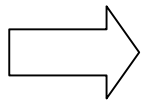
парки-пам'ятки
садово-паркового
мистецтва;

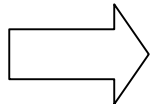
2. Загальна характеристика природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

Режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду — це сукупність науково-обґрунтованих екологічних вимог, норм і правил, які визначають правовий статус, призначення цих територій та об'єктів, характер допустимої діяльності в них, порядок охорони, використання і відтворення їх природних комплексів.

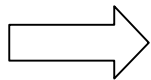
Особливістю правового режиму природних заповідників є заборона здійснення на їх територіях будь-якої господарської та іншої діяльності, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти. а саме:

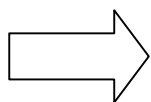
будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю природних заповідників;

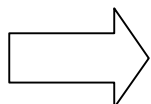
розведення вогнищ, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту, а також проїзд і прохід сторонніх осіб, прогін свійських тварин, пересування механічних транспортних засобів, за винятком шляхів загального користування;

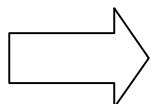
лісосплав;

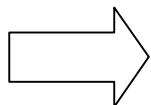
проліт літаків та вертольотів нижче 2000 метрів над землею; подолання літаками звукового бар'єру над територією заповідника;

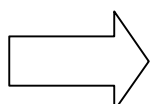
інші види штучного шумового впливу, що перевищують установлені нормативи;

геологорозвідувальні роботи;

розробка корисних копалин;

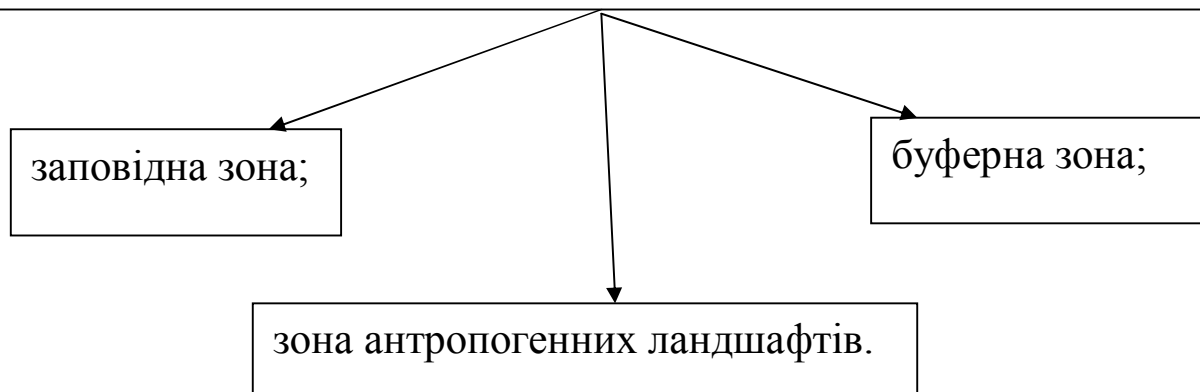

розробка корисних копалин;

- порушення ґрунтового покриву та гідрологічного і гідрохімічного режимів;
- руйнування геологічних відслонень;
- застосування хімічних засобів;
- усі види лісокористування;
- заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, квітів, насіння, очерету;
- заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, квітів, насіння, очерету;
- випасання худоби;
- вилов і знищення диких тварин, порушення умов їх оселення, гніздування;
- інші види користування рослинним і тваринним світом, що призводять до порушення природних комплексів;
- мисливство;
- рибальство;
- інтродукція нових видів тварин і рослин;
- проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково обґрунтовану ємкість угідь;
- збирання колекційних та інших матеріалів, за винятком матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень.

Біосферні заповідники - це природоохоронні, науково-дослідні установи міжнародного значення, що створюються з метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонового екологічного моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів.

Особливість правового режиму біосферних заповідників полягає у встановленні диференційованого режиму охорони, відтворення та використання природних комплексів згідно з функціональним зонуванням:

Національні природні парки - це природоохоронні, рекреаційні, культурно-освітні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

На національні природні парки
покладається виконання таких основних
завдань:

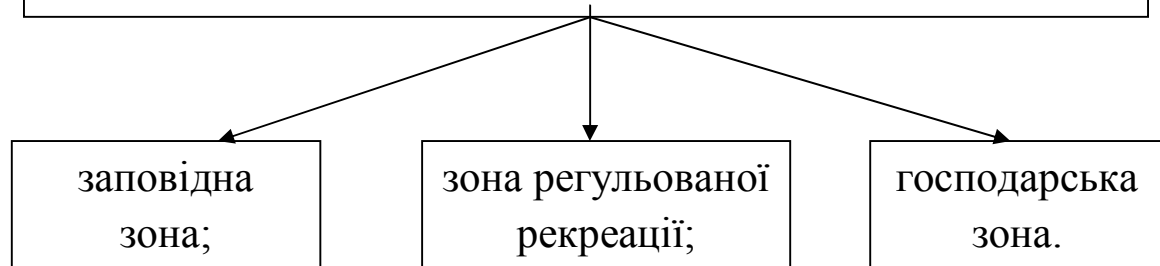
збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів;

створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів;

проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та ефективного використання природних ресурсів;

проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Функціональне зонування національних природних парків:

Регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

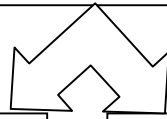
Завдання, які покладаються на ландшафтні парки:

→ збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів;

→ створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів;

→ сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Заказниками оголошуються природні території (акваторії) з метою збереження і відтворення природних комплексів чи їх окремих компонентів.

На території заказника обмежується або забороняється діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про заказник.

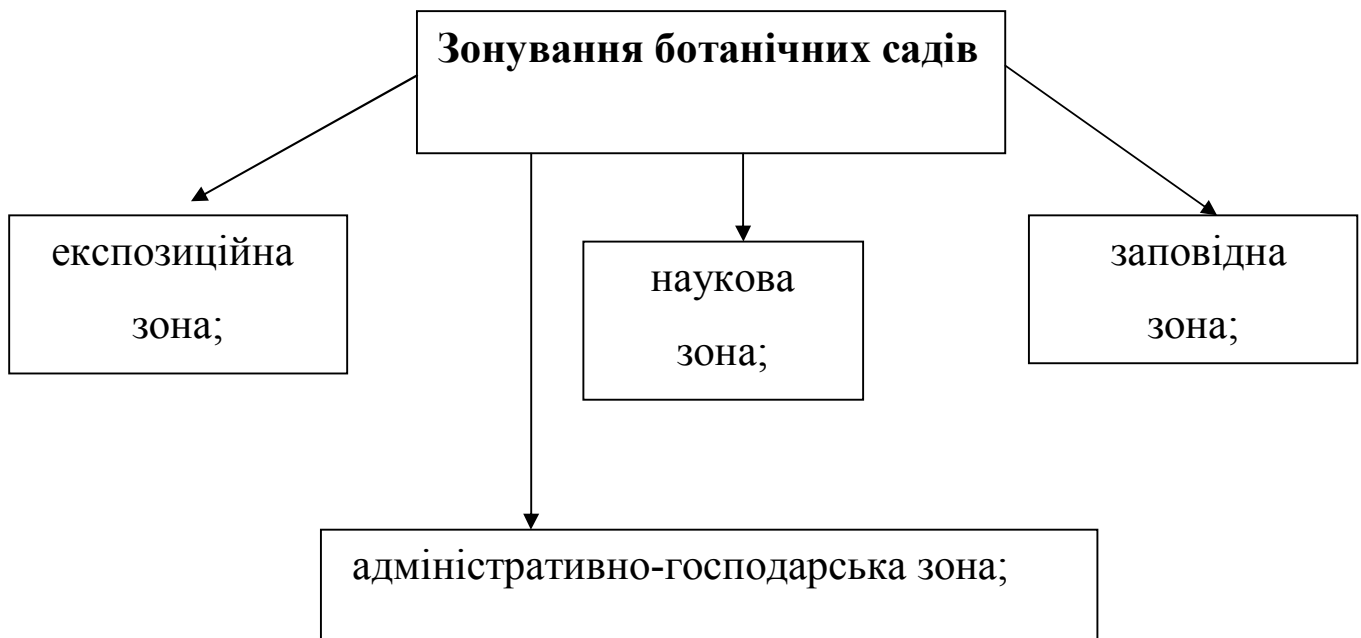
Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням заказника, проводиться з дотриманням загальних вимог щодо охорони НПС.

Пам'ятками природи оголошуються окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне і пізнавальне значення, з метою збереження їх у природному стані.

Заповідними урочищами оголошуються лісові, степові, болотні та інші відокремлені цілісні ландшафти, що мають важливе наукове, природоохоронне і естетичне значення, з метою збереження їх у природному стані.

3. Загальна характеристика штучних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

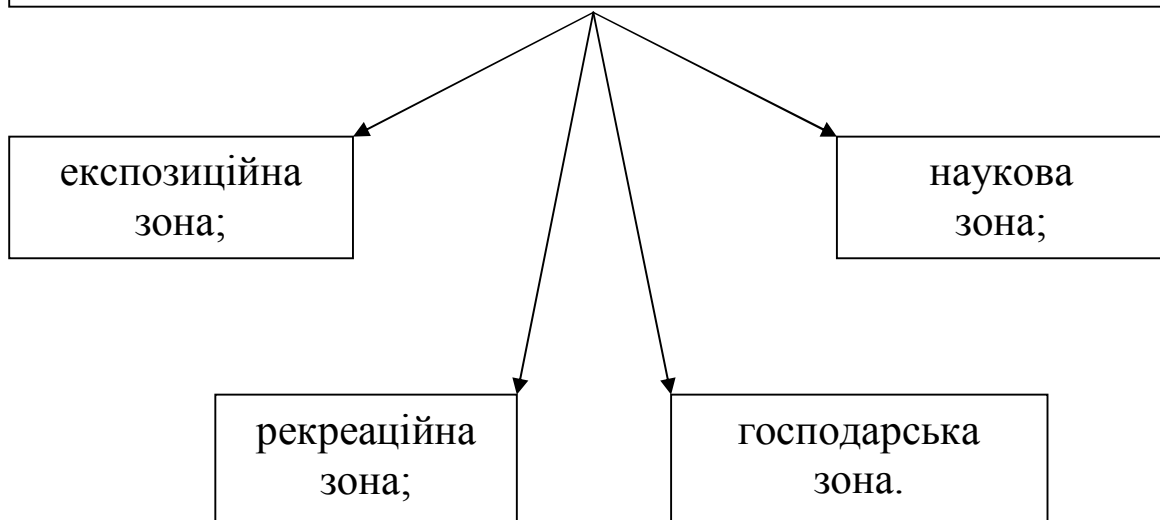
Ботанічні сади створюються з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої і світової флори шляхом створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної і освітньої роботи.

Дендрологічні парки створюються з метою збереження і вивчення у спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання.

Зоологічні парки створюються з метою організації екологічної освітньо-виховної роботи, створення експозицій рідкісних, екзотичних та місцевих видів тварин, збереження їх генофонду, вивчення дикої фауни і розробки наукових основ її розведення у неволі.

На території зоологічних парків з метою забезпечення виконання поставлених перед ними завдань виділяються **зони:**

Парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва оголошуються найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях.

4. Поняття та види курортів

Лікувально-оздоровча місцевість — це природна територія, яка підлягає особливій охороні як така, що має природні лікувальні ресурси (мінеральні та термальні води, лікувальні грязі, озокерит, ропу лиманів та озер, кліматичні та інші природні умови), сприятливі для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Курорт — це освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, яка підлягає особливій охороні як така, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури і використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань, а також для рекреації.

За характером природних лікувальних ресурсів курорти України поділяються на:

курорти державного
значення

курорти місцевого
значення

5. Правовий режим курортних та лікувально-оздоровчих територій

З метою збереження природних властивостей наявних лікувальних ресурсів, запобігання їх забрудненню, пошкодженню та передчасному виснаженню в межах курорту встановлюється *округ санітарної (гірничо-санітарної) охорони*, зовнішній контур якого збігається з межею курорту.

На території округу санітарної охорони забороняються будь-які роботи, що призводять до забруднення:

грунту

повітря;

води;

завдають шкоди лісу, іншим зеленим насадженням;

сприяють розвитку ерозійних процесів;

негативно впливають на природні лікувальні ресурси, санітарний та екологічний стан природних територій курортів

Округ санітарної охорони поділяється на зони:

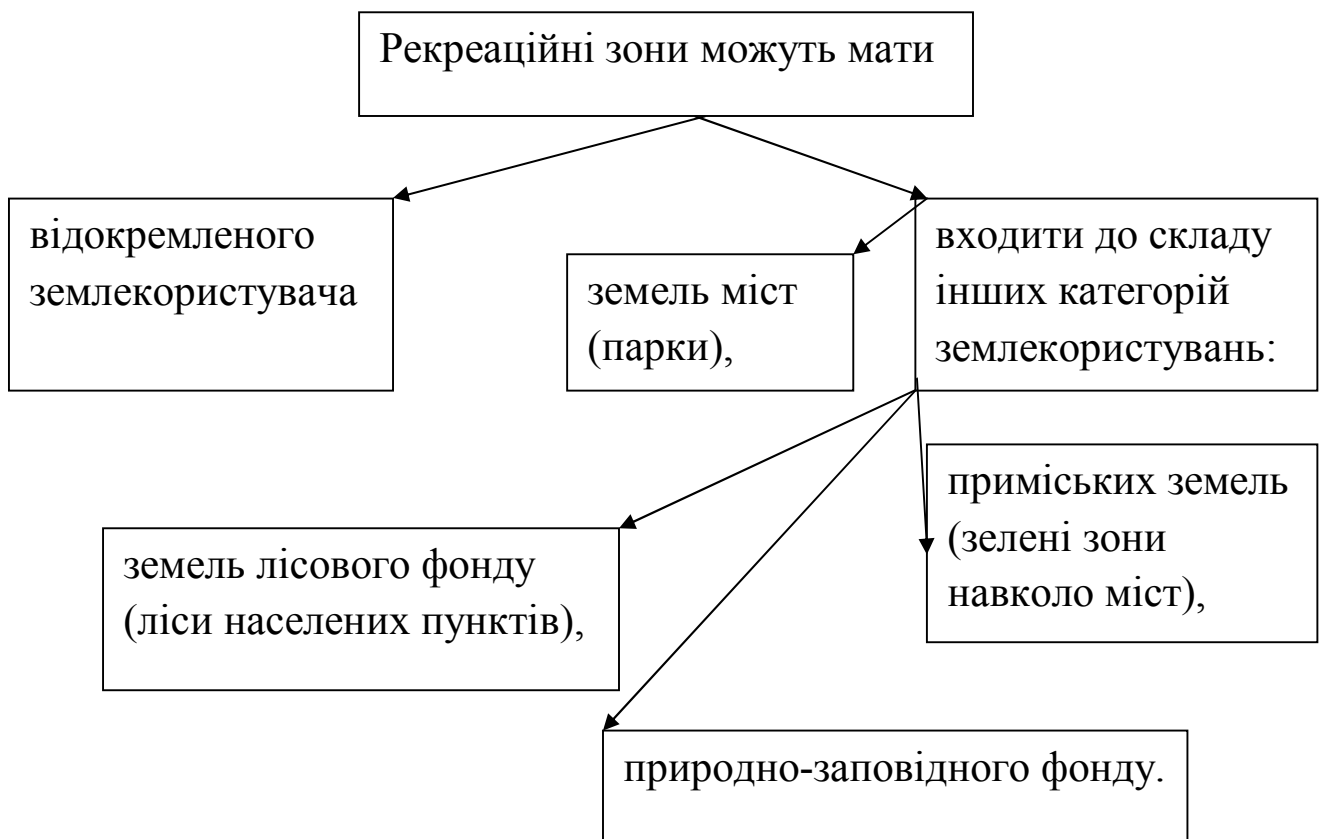
суворого режиму;

обмежень;

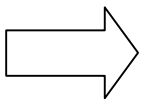
спостережень.

6. Загальна характеристика рекреаційних зон

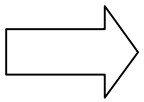
Рекреаційні зони — це території (акваторії), призначені для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів.

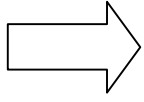
Землі окремих категорій ПЗФ мають «подвійну прописку»: вони є одночасно землями природоохоронного та рекреаційного призначення. Це стосується:

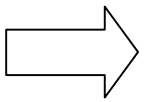
біосферних заповідників, до зон *антропогенних ландшафтів* яких поряд з територіями традиційного землекористування, лісокористування, водокористування, місць поселення включаються і рекреаційні зони;

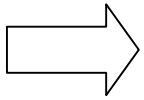
національних природних парків, у межах яких виділяються зона *регульованої рекреації*, де організується короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, дозволяється влаштування туристських маршрутів і екологічних стежок;
і зона стаціонарної рекреації (призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку);

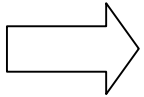
регіональних ландшафтних парків, що поєднують статус *природоохоронних і рекреаційних установ*, і одним з основних завдань яких є створення умов для туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів;

дендрологічних парків, що створюються з метою збереження і вивчення у спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для їх використання, у тому числі *в рекреаційних цілях*;

зоологічних парків, у межах яких виділяється *рекреаційна зона*, призначена для організації відпочинку та обслуговування відвідувачів парку;

парків — пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, які є і *природоохоронними, і рекреаційними* установами.

7. Загальна характеристика водоохоронних зон

Водоохоронна зона - це природоохоронна територія господарської діяльності, яка створюється вздовж (навколо) водних об'єктів з метою попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколоводних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку що регулюється.

Основне значення водоохоронних зон полягає в тому, що на їх території забороняється:

використання стійких та сильнодіючих пестицидів;

влаштування кладовищ, скотомогильників, звалищ, полів фільтрації;

скидання неочищених стічних вод, використовуючи рельєф місцевості (балки, пониззя, кар'єри тощо), а також у потічки.

З метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм в межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під **прибережні захисні смуги**.

Прибережні захисні смуги встановлюються по обидва береги річок та навколо водойм уздовж урізу води (у меженний період) шириною:

для **малих річок, струмків і потічків, а також ставків** площею менше 3 гектарів — 25 метрів;

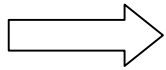
для **середніх річок, водосховищ на них, водойм, а також ставків** площею понад 3 гектари — 50 метрів;

для **великих річок, водосховищ на них та озер** — 100 метрів.

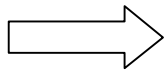
Якщо крутизна схилів перевищує три градуси, мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється.

Уздовж **морів та навколо морських заток і лиманів** виділяється прибережна захисна смуга шириною не менше двох кілометрів від урізу води.

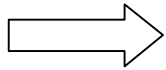
У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

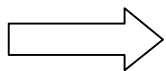
розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;

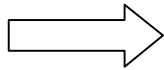
зберігання та застосування пестицидів і добрив;

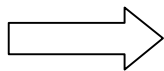
влаштування літніх таборів для худоби;

будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;

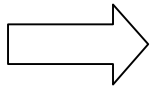

миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;

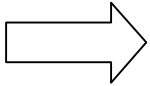

влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

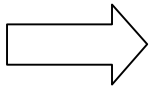
Для збереження водних ресурсів забороняється введення в дію:

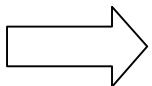
нових і реконструйованих підприємств та інших об'єктів, не забезпечених пристроями і очисними спорудами необхідної потужності, що запобігають забрудненню і засміченню вод;

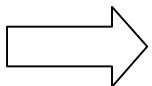
зрошувальних і обводнювальних систем, водосховищ і каналів — до проведення передбачених проектами заходів, що запобігають затопленню, підтопленню, заболоченню, засоленню земель і ерозії ґрунтів;

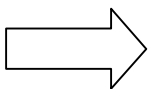
осушувальних систем — до повної готовності водоприймачів та інших споруд відповідно до затверджених проектів;

водозабірних споруд — без рибозахисних пристроїв та облаштованих відповідно до затверджених проектів зон санітарної охорони водозаборів;

гідротехнічних споруд — до повної готовності пристроїв для пропускання паводкових вод і риби відповідно до затверджених проектів;

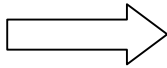

експлуатаційних свердловин на воду — без оснащення їх водорегулюючими та контрольно-вимірювальними пристроями.

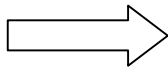
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1. Правова природа екологічної безпеки та її ознаки

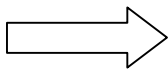
Право екологічної безпеки розглядають як:

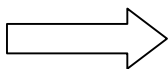
Комплексний міжгалузевий інститут;

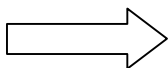
Різновид екологічних правовідносин. Тісно пов'язаний з різними сферами правового регламентування діяльності, небезпечної для довкілля, здоров'я й життя людей.

Принцип екологічного права;

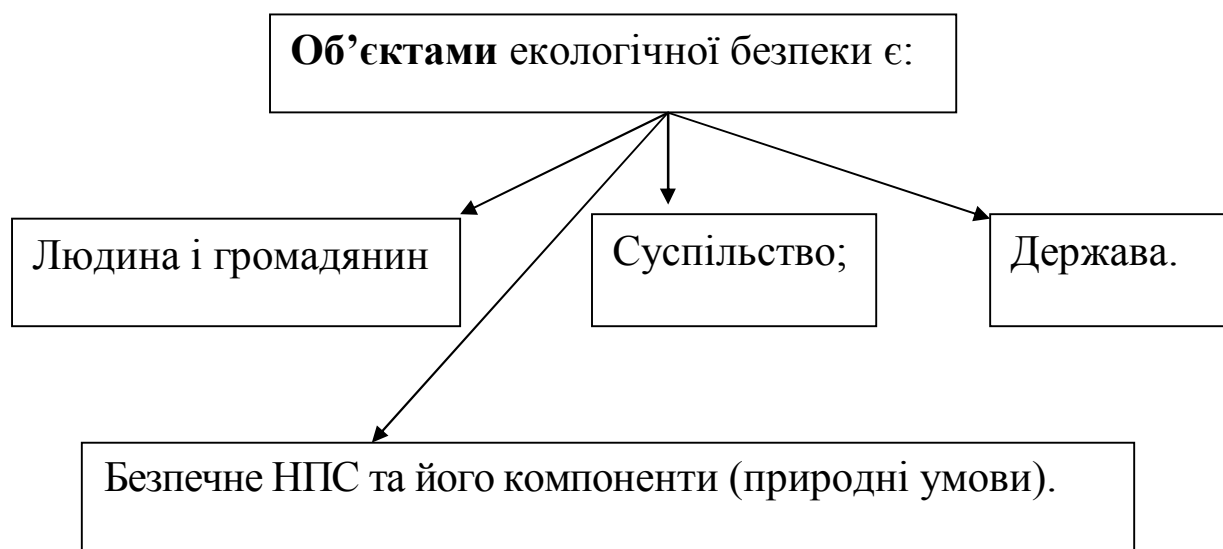

Об'єкт правового регулювання екологічного права – складова національної та транснаціональної безпеки;

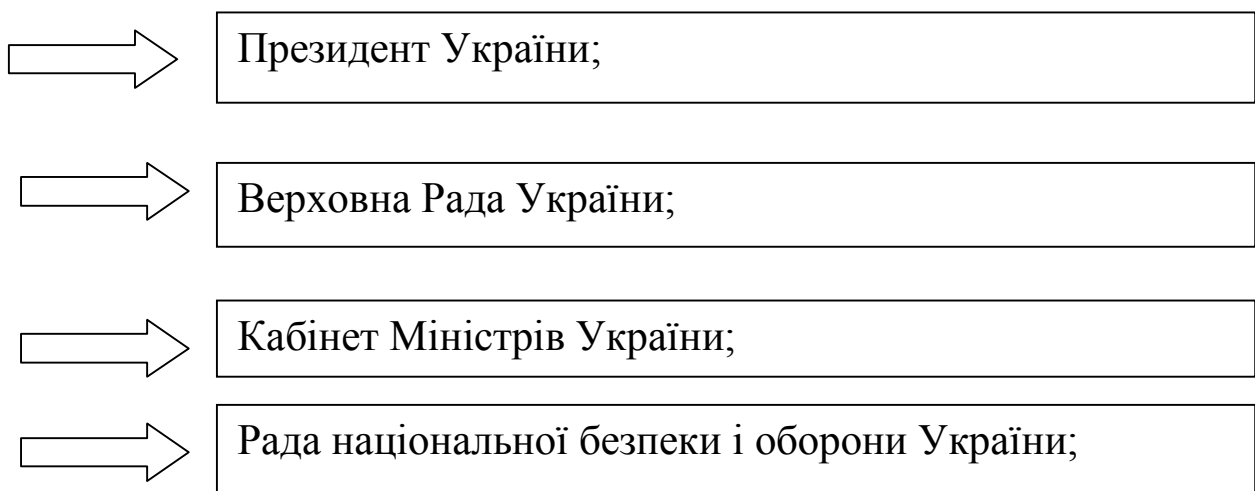

Міждисциплінарний напрям науки екологічного права й теорії безпеки, що покликаний захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави.

Екологічна безпека – це стан НПС, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Суб'єктами забезпечення екологічної безпеки є:

→ Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

→ Національний банк України;

→ Суди загальної юрисдикції;

→ Прокуратура України;

→ Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;

→ Збройні Сили України;

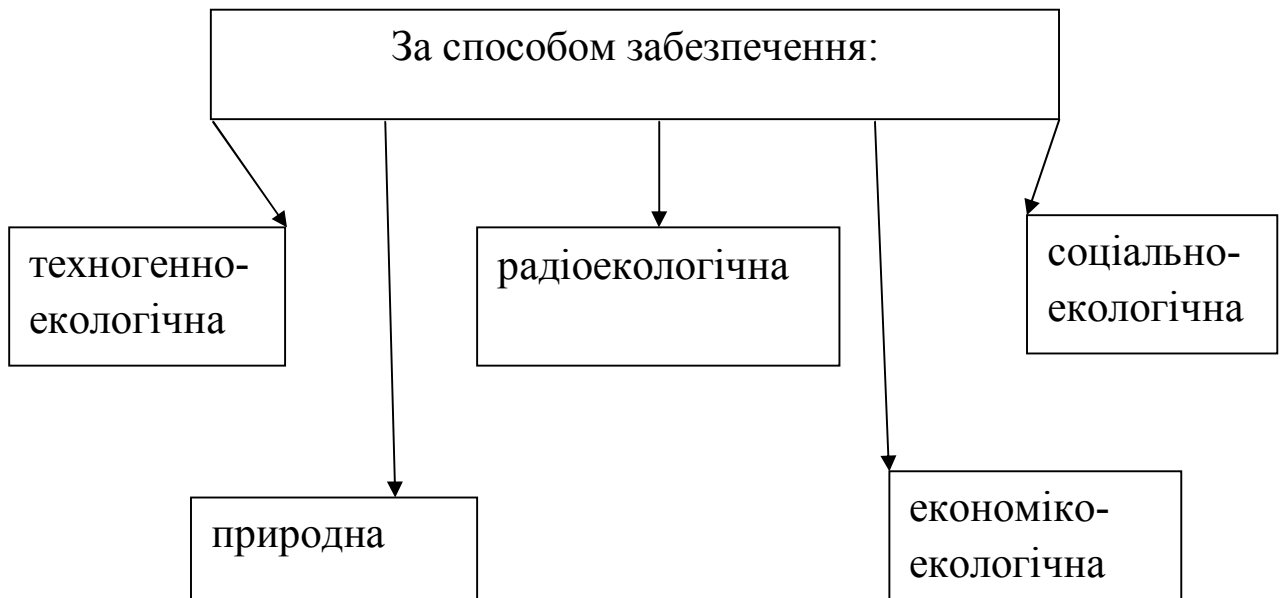
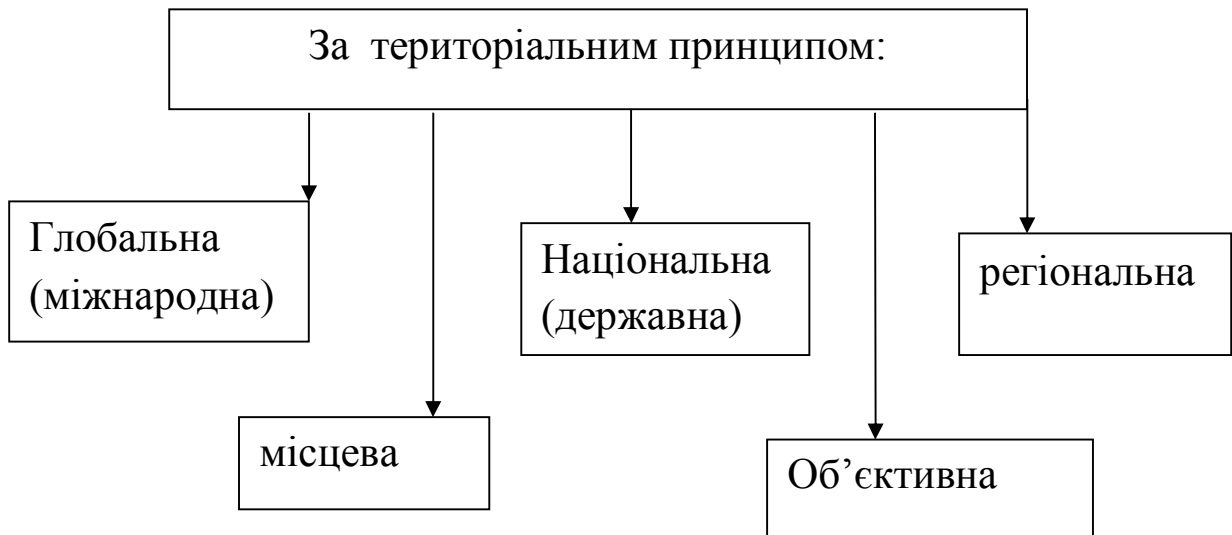
→ Служба безпеки України;

→ Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворенні відповідно до законів України;

→ Громадяни України;

→ Об'єднання громадян.

Види екологічної безпеки:

2. Правове забезпечення екологічної безпеки при поводженні з небезпечними хімічними речовинами

Хімічні речовини — це органічні та неорганічні речовини, сполуки або продукти, що містять такі речовини, які при внесенні в навколишнє середовище або при контакті з живими організмами можуть шляхом хімічних або фізико-хімічних процеси* заподіювати шкоду життю і здоров'ю людей та навколишньому середовищу.

За ступенем небезпеки хімічні речовини розподіляються на:

надзвичайно небезпечні

високо небезпечні

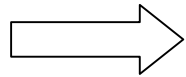
помірно небезпечні

мало небезпечні

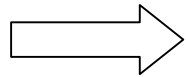
пестициди — токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкоди матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної, чагарникової рослинності, засмічуючих видів риб;

агрохімікати — органічні, мінеральні і бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості рослинницької продукції.

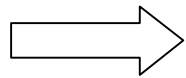
Основними принципами державної політики у сфері діяльності, пов'язаної з пестицидами і агрохімікатами в Україні, є:

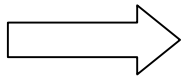
пріоритетність збереження здоров'я людини і охорони навколишнього природного середовища щодо економічного ефекту від застосування пестицидів і агрохімікатів;

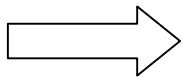
державна підконтрольність їх ввезення на митну територію України, реєстрації, виробництва, зберігання, транспортування, торгівлі і застосування;

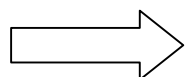
обґрунтованість їх застосування;

мінімалізація використання пестицидів за рахунок впровадження біологічного землеробства та інших екологічно безпечних, нехімічних методів захисту рослин;

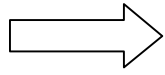

безпечність для здоров'я людини та навколишнього природного середовища під час їх виробництва, випробування і застосування за умови дотримання вимог, встановлених санітарними нормами, стандартами, нормативними документами;

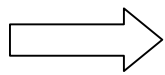

єдність державної політики щодо діяльності, пов'язаної з пестицидами і агрохімікатами.

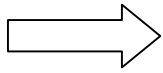
Порушення законодавства про пестициди і агрохімікати тягне за собою відповідальність яку несуть

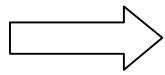
приховуванні або перекрученні інформації, що могло спричинити або спричинило загрозу життю та здоров'ю людини, а так само майну і НПС;

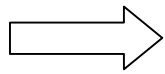
недотриманні вимог стандартів, санітарних норм і правил та інших нормативних документів під час виробництва пестицидів, агрохімікатів і технічних засобів їх застосування;

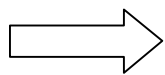
забрудненні пестицидами і агрохімікатами понад допустимі рівні сільськогосподарської сировини, кормів, харчових продуктів, ґрунту, води, повітря;

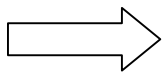
порушенні регламентів та санітарних норм і правил транспортування, зберігання, торгівлі та застосування пестицидів і агрохімікатів;

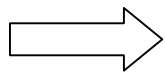
застосуванні пестицидів, агрохімікатів, технічних засобів, які не пройшли державних випробувань, реєстрації, перереєстрації;

порушенні правил утилізації, знищення сільськогосподарської сировини і продовольчих продуктів, які не відповідають встановленим вимогам щодо вмісту пестицидів і агрохімікатів

невиконанні законних вимог посадових осіб, які здійснюють державний нагляд і контроль;

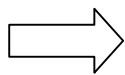

використанні завідомо фальсифікованих пестицидів і агрохімікатів.

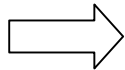
3. Правове забезпечення радіоекологічної безпеки

Ядерний ризик — це кількісна міра небезпеки з урахуванням її наслідків. Наслідки прояву ядерної небезпеки завжди пов'язані із заподіянням ядерної шкоди. Чим більша очікувана (ймовірна) ядерна шкода, тим значніший ядерний ризик.

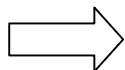
До найбільш характерних особливостей ядерних ризиків належать:

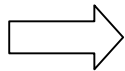
колосальний розмір і різноманітність видів шкоди;

несприйнятливість іонізуючого випромінювання органами чуттів людини; пізні виявлення шкоди;

труднощі розмежування ядерної та неядерної шкоди;

труднощі, пов'язані з оцінкою шкоди.

Радіаційна безпека визначається як система законодавчих засобів (у тому числі норм радіаційної безпеки), спрямована на обмеження можливого опромінення населення і персоналу в результаті використання джерел іонізуючого випромінювання.

Радіаційна безпека покликана вирішити завдання:

зниження рівня опромінення персоналу і населення до регламентованих меж, а також охорона навколишнього природного середовища на основі комплексу медико-санітарних, гігієнічних та правових заходів;

створення ефективної системи радіаційного контролю, яка дасть змогу оперативно реєструвати зміни різних параметрів радіаційної обстановки, на основі яких можна робити висновок про рівень опромінення персоналу і населення, радіоактивного забруднення об'єктів довкілля і на цій підставі вживати заходів щодо нормалізації радіаційної обстановки у випадку перевищення допустимих рівнів.

Основними принципами забезпечення радіаційної безпеки є:

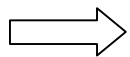
Нормування;

Обґрунтування

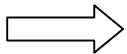
Оптимізації.

4. Правові засади забезпечення біологічної та генетичної безпеки

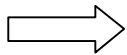
Основними принципами державної політики в галузі генетично-інженерної діяльності та поводженні з генетично модифікованими організмами (ГМО) на сучасному етапі в Україні є:

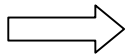
пріоритетність збереження здоров'я і охорони НПС порівняно з отриманням економічних переваг від застосування ГМО;

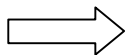
забезпечення заходів щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях;

контроль за ввезенням на митну територію України ГМО та продукції, отриманої з їх використанням, їх реєстрацією та обігом;

застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі, та заходи щодо дотримання біологічної та генетичної безпеки;

державна підтримка генетично-інженерних досліджень та наукових і практичних розробок у галузі біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях.

Регулюванню підлягають:

генетично-інженерна діяльність, що здійснюється у замкненій системі.

Замкнена система — це система здійснення генетично-інженерної діяльності, при якій генетичні модифікації вносяться в організм або ГМО, культивуються, обробляються, зберігаються, використовуються, підлягають транспортуванню, знищенню або похованню в умовах існування систем захисту, що запобігають контакту з населенням та навколишнім середовищем;

генетично-інженерна діяльність, що здійснюється у відкритій системі.

Відкрита система — це система здійснення генетично-інженерної діяльності, що передбачає контакт ГМО з населенням та навколишнім середовищем при запланованому вивільненні їх у навколишнє середовище, застосуванні у сільськогосподарській практиці, промисловості, медицині та в природоохоронних цілях, передачі технологій та інших сферах обігу ГМО;

державна реєстрація ГМО та продукції, виробленої з їх використанням.

Державна реєстрація ГМО — це занесення ГМО до реєстру з урахуванням оцінки їх ризику щодо впливу на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища з метою подальшого отримання дозволу на практичне використання ГМО в Україні відповідно до їх господарського призначення.

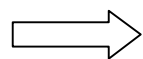
державний реєстр ГМО

*державний реєстр ГМО
джерел харчових продуктів
та кормів*

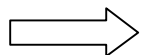
ведення в обіг ГМО та продукції, виробленої з їх використанням; експорт, імпорт та транзит ГМО.

Обіг ГМО — це переміщення (транспортування) або зберігання та будь-які дії, пов'язані з переходом права власності чи володіння, включаючи продаж, обмін або дарування.

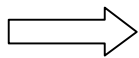
Відповідальність за порушення законодавства несуть особи, які винні у:

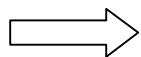
приховуванні або перекрученні інформації, що могло спричинити або спричинило загрозу життю та здоров'ю людини чи НПС;

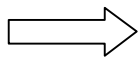
недотриманні або порушенні вимог стандартів, регламентів, санітарних норм і правил використання, транспортування, зберігання, реалізації ГМО;

використанні незареєстрованих ГМО або продукції, отриманої з їх використанням (за винятком науково-дослідних цілей);

порушенні правил утилізації та знищення ГМО;

невиконанні законних вимог посадових осіб, які здійснюють державний нагляд і контроль.